

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ιανουάριος 2024

Ημερίδα

Η παρουσία των **ΓΥΝΑΙΚΩΝ**
στις **ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ**:
Προβληματισμοί και προοπτικές
Σάββατο 21 Μαΐου 2022

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

100 Χρόνια ΕΜΜΕ
ΧΡΥΣΟ ΜΕΣΑΛΙΟ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΝΩΣΗ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΛΟΓΩΝ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ
ΕΝΩΣΗ
ΒΙΟΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΕΠΕΕΕ
ΕΝΩΣΗ
ΠΑΡΗΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ελληνική Γεωλογική Εταιρεία
Geological Society of Greece

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ

Ετος ίδρυσης 1930

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑ

«Η παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες: προβληματισμοί και προοπτικές»

21 ΜΑΪΟΥ 2022

Διεύθυνση: Πανεπιστημίου 34, 106 79, Αθήνα

Τηλ.: 210-3616532 - 210-3617784

Fax.: 210-36 41025

e-mail: info@hms.gr, Site: www.hms.gr

Υπεύθυνος Έκδοσης: Ανάργυρος Φελλούρης, Πρόεδρος ΕΜΕ
Υπεύθυνος Σύνταξης: Ιωάννης Τυρλής, Γεν. Γραμματέας ΕΜΕ
Επιμέλεια έκδοσης: Αθανάσιος Μαλαφέκας
Μαρία Γεωργούδη
Αγγελική Χρονοπούλου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΟ Δ.Σ.	2
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ	3
ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ.	4
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΕΜΕ	6

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΕΠΙΣΗΜΩΝ	7
ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΩΝ	
7 ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ	16
ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ	31

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΟ Δ.Σ.

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,

Στις 21 Μαΐου 2022 η Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία σε συνεργασία με άλλες έξι Επιστημονικές Ενώσεις από τον χώρο των Θετικών Επιστημών διοργάνωσαν ημερίδα με θέμα "*Η παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες: προβληματισμοί και προοπτικές*", η οποία τελούσε υπό την αιγίδα της Α.Ε. της Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου.

Στο ειδικό αυτό τεύχος της ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ δημοσιεύονται οι τοποθετήσεις των εκπροσώπων των 7 Επιστημονικών Ενώσεων (Ντρίνια Χαρά, Ελληνική Γεωλογική Εταιρεία - **ΕΓΕ**, Φιλντίσης Παναγιώτης Ένωση Ελλήνων Φυσικών - **ΕΕΦ**, Σιδέρη Φιλλένια, Ένωση Ελλήνων Χημικών - **ΕΕΧ**, Χρονοπούλου Αγγελική, Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία - **ΕΜΕ**, Τσίγκος Δημήτριος, Ένωση Πληροφορικών Ελλάδας - **ΕΠΕ**, Πειρουνάκης Δημήτριος, Ένωση Πτυχιούχων Περιβαλλοντολόγων Ελλάδας - **ΕΠΠΕ** και Μαυρικάκη Ευαγγελία, Πανελλήνια Ένωση Βιοεπιστημόνων - **ΠΕΒ**) αλλά και τα κείμενα των κεντρικών ομιλιών της κ. Μαρίας Λεοντσίνη, Καθηγήτριας ΕΚΠΑ και της κ. Φανής Σακελλαριαδου, καθηγήτριας Πανεπιστημίου Πειραιά.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο
της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας

Ο Πρόεδρος
Ανάργυρος Φελλούρης
Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ

Ο Γενικός Γραμματέας
Ιωάννης Τυρλής
Καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Υπό την Αιγίδα
της Α.Ε. της Προέδρου της Δημοκρατίας
Κατερίνας Σακελλαροπούλου

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ ΗΜΕΡΙΔΑΣ
Ιωάννης Εμμανουήλ, Συντονιστής
Ασημίνα Αντωνοράκου
Χρυσή Καραπαναγιώτη

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ασημίνα Αντωνοράκου
Ιωάννης Αλέξανδρος Βαφειάδης
Κωνσταντίνος Βουρλιές
Χαρίλαος Γεωργίου
Ιωάννης Εμμανουήλ, Πρόεδρος
Αναστασία Καλιγιούρη
Χρυσή Καραπαναγιώτη
Βίβιαν Κλειδέρη
Μαρία Μαυραγάνη
Ευαγγελία Μαυρικάκη
Χαρά Ντρίνια
Χαρά Ξανθάκη
Δημήτρης Πετρούτσος
Αγγελική Χρονοπούλου

Η αλληλεγγύη, το ήπιμο υλικό, τα δελτία τύπου και ό,τι άλλο απαιτήθηκε για τη διεξαγωγή πραγματοποιήθηκε και διευκολυνήθηκε από τους:

Μαρία Γεωργιάδη
Αθηνά Μαυραγάνη
Αγγελική Χρονοπούλου

Ημερίδα
Η παρουσία των **ΓΥΝΑΙΚΩΝ**
στις **ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ:**
Προβληματισμοί και προοπτικές

Σάββατο 21 Μαΐου 2022, ώρα 10:30
Αίθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών
κεντρικό κτίριο, Πανεπιστημίου 30,
σταθμό μετρό Πανεπιστήμιο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΠΕ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΗΜΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ

10.30-11.00 Έναρξη, χαιρετισμοί επισήμων

Ν.Δ., Βουλευτής Αχαΐας, κ. Χριστίνα Αλεξοπούλου
ΚΙΝΑΛ, Γραμματέας Κοινοβουλευτικής Ομάδας, Βουλευτής
Ν. Λάρισας, κ. Ευαγγελία Λιακούλη
ΚΚΕ, Μέλος του Τμήματος Παιδείας της Κεντρικής
Επιτροπής, κ. Κωνσταντίνος Τσιουπρά
Πρότανης ΕΚΠΑ, Καθηγητής κ. Μελέτιος-Αθανάσιος
Δημόπουλος
Πρότανης Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, Καθηγήτρια
κ. Μαρία Νικολαΐδη
Πρότανης Πανεπιστημίου Αιγαίου, Καθηγήτρια
κ. Χρυσή Βιτσιλάκη

11.00-11.45 Τοποθετήσεις των εκπροσώπων των 7 Επιστημονικών Ενώσεων

Ντρίνια Χαρά (Ελληνική Γεωλογική Εταιρεία)
Θεοδοσίου Ευστράτιος (Ένωση Ελλήνων Φυσικών)
Σιδέρη Φυλλένια (Ένωση Ελλήνων Χημικών)
Χρονοπούλου Αγγελική (Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία)
Τσίγκος Δημήτρης (Ένωση Πληροφορικών Ελλάδος)
Πετρούτσος Δημήτρης (Ένωση Πτυχιούχων
Περιβαλλοντολόγων Ελλάδος)
Μαυρικάκη Ευαγγελία (Πανελλήνια Ένωση
Βιοεπιστημόνων)

11.45-12.15 Προβολή βίντεο με συνεντεύξεις

Αντωνοράκου Ασημίνα, Καθηγήτρια ΕΚΠΑ
Κορδέλλα Σταυρούλα, Δρ. Πανεπιστημίου Πατρών
Μακαρώνα Ελένη, Ερευνήτρια, ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος
Παπαδοπούλη Μαρία, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κρήτης
Φωστήρα Φλωρεντία, Ερευνήτρια, ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

- 12.15- Γαβουνέλη Μαρία, Καθηγήτρια ΕΚΠΑ
12.45 Η παρουσία των γυναικών στην πανεπιστημιακή
κοινότητα -ανατρέποντας τα στερεότυπα;
12.45- Λεοντοίνη Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΚΠΑ
13.15 Η έμφυλη διάσταση στις Θετικές Επιστήμες: Γιατί τώρα;
13.15- Σακελλαριάδου Φανή, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου
13.45 Πειραιώς
Στόχος βιώσιμης ανάπτυξης 5 και κλάδοι stem. Ο ρόλος
της IUPAC
13.45- Συζήτηση
14.30

Δυνατότητα live-streaming και μετάδοσης στο YouTube
<https://youtu.be/H7BQoHdV3RE>

**«Η παρουσία των γυναικών
στις Θετικές Επιστήμες:
προβληματισμοί και προοπτικές»
21 Μαΐου 2022
Δελτίο Τύπου**

Επτά Επιστημονικά Σωματεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με αντικείμενο τις Θετικές Επιστήμες, και πιο συγκεκριμένα, η Ελληνική Γεωλογική Εταιρεία -ΕΓΕ, η Ένωση Ελλήνων Φυσικών -ΕΕΦ, η Ένωση Ελλήνων Χημικών -ΕΕΧ, η Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία -ΕΜΕ, η Ένωση Πληροφορικών Ελλάδας -ΕΠΕ, η Ένωση Πτυχιούχων Περιβαλλοντολόγων Ελλάδας -ΕΠΠΕ και η Πανελλήνια Ένωση Βιοεπιστημόνων -ΠΕΒ, συνδιοργάνωσαν στην Αίθουσα Τελετών του ΕΚΠΑ το Σάββατο 21 Μαΐου 2022 ημερίδα με θέμα: **"Η παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες: προβληματισμοί και προοπτικές"**, η οποία τελούσε υπό την αιγίδα της Α.Ε. της Προέδρου της Δημοκρατίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου.

Η διοργάνωση της ημερίδας ήταν μια πρωτοβουλία της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας, η οποία εκτίμησε, όπως χαρακτηριστικά επεσήμανε ο Πρόεδρος της Ιωάννης Εμμανουήλ, Κοσμήτορας της Σχολής Θετικών Επιστημών του ΕΚΠΑ, ότι η παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες, δηλαδή τις Φυσικές Επιστήμες, τα Μαθηματικά και την Πληροφορική, είναι ένα θέμα που απασχολεί οριζόντια όλες τις Ενώσεις, αφού ακόμη και στις μέρες μας απέχουμε πολύ από την ισότιμη παρουσία και την πλήρη αξιοποίηση των ικανοτήτων και του ταλέντου των γυναικών επιστημόνων.

Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν και απηύθυναν χαιρετισμό εκ μέρους της ΝΔ η Βουλευτής Αχαΐας κ. Χριστίνα Αλεξοπούλου, εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ -ΚΙΝΑΛ, η Γραμματέας της Κοινοβουλευτικής Ομάδας, Βουλευτής Λαρίσης κ. Ευαγγελία Λιακούλη και εκ μέρους του ΚΚΕ, το μέλος του Τμήματος Παιδείας της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος, κ. Κωνσταντίνα Τσιουπρά. Στον χαιρετισμό του, ο Πρύτανης του ΕΚΠΑ, Καθηγητής κ. Μελέτιος-Αθανάσιος Δημόπουλος, παρουσίασε δεδομένα από την κατανομή ανδρών και γυναικών μελών ΔΕΠ στις Σχολές του Πανεπιστημίου Αθηνών και πρότεινε να προβληθούν τα κομβικά σημεία της ημερίδας με τη δημιουργία μιας ειδικής έκδοσης (έντυπης και ηλεκτρονικής) του ΕΚΠΑ. Χαιρετισμό επίσης απηύθυνε η Πρύτανης του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, Καθηγήτρια κ. Μαρία Νικολαΐδη.

Ακολούθησαν τοποθετήσεις εκπροσώπων των 7 συνδιοργανωτών Επιστημονικών Ενώσεων. Εκ μέρους της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας μίλησε η κ. Αγγελική Χρονοπούλου, μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής της ημερίδας, η οποία αναφέρθηκε στο φαινόμενο της «γυάλινης οροφής» που χαρακτηρίζει τη θέση της γυναίκας όχι μόνο στον χώρο των Θετικών Επιστημών, αλλά και σε άλλους επαγγελματικούς χώρους, δημόσιους και ιδιωτικούς.

Στη συνέχεια, προβλήθηκε βίντεο με συνεντεύξεις γυναικών επιστημόνων, από τις οποίες ζητήθηκε να αναφερθούν στην καριέρα τους, στις προκλήσεις και τα εμπόδια που αντιμετώπισαν, και στις προτάσεις τους για τη βελτίωση της κατάστασης. Στο βίντεο συμμετείχαν οι κ. Ασημίνα Αντωνάκου, Καθηγήτρια Τμήματος Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος του ΕΚΠΑ, Σταυρούλα Κορδέλλα, Δρ. Πανεπιστημίου Πατρών, Ελένη Μακαρώνα, Ερευνήτρια στο Ινστιτούτο Νανοεπιστήμης και Νανοτεχνολογίας, ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος, Μαρία Παπαδοπούλη, Καθηγήτρια Τμήματος Επιστήμης Υπολογιστών του Πανεπιστημίου Κρήτης και Φλωρεντία Φωστήρα, Ερευνήτρια στο Ινστιτούτο Πυρηνικών & Ραδιολογικών Ερευνών & Τεχνολογίας Ενέργειας & Ασφάλειας (ΙΠΡΕΤΕΑ) του ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος.

Κεντρικές ομιλίες παρουσιάστηκαν από τις:

- Μαρία Γαβουνέλη, Καθηγήτρια στη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ, Διευθύντρια του Κόμβου Έρευνας για το Άσυλο και την Μετανάστευση του ΕΚΠΑ και Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
- Μαίρη Λεοντσίνη, Καθηγήτρια ΤΕΑΠΗ – ΕΚΠΑ, Πρόεδρος της Επιτροπής Ισότητας των Φύλων του ΕΚΠΑ
- Φανή Σακελλαριάδου, Καθηγήτρια Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, Διευθύντρια Εργαστηρίου Ωκεανογραφίας – Θαλάσσιας Γεωχημείας και Διευθύντρια του ΠΜΣ «Sustainability & Quality in Marine Industry».

Για το Διοικητικό Συμβούλιο
της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας

Ο Πρόεδρος
Ιωάννης Π. Εμμανουήλ
Καθηγητής ΕΚΠΑ

Ο Γενικός Γραμματέας
Ιωάννης Τυρλής
Καθηγητής Δευτεροβάθμιας
Εκπαίδευσης

Χαιρετισμός από τον Πρόεδρο της ΕΜΕ Ιωάννη Εμμανουήλ

Καλημέρα σας και Χρόνια Πολλά σε όσες και όσους γιορτάζουν σήμερα,
Αξιότιμη κ. εκπρόσωπε του κόμματος της ΝΔ,
Αξιότιμη κ. εκπρόσωπε του ΚΙΝΑΛ,
Αξιότιμη κ. εκπρόσωπε του ΚΚΕ,
Αξιότιμη κ. Πρύτανη του ΕΚΠΑ,
Αξιότιμη κ. Πρύτανη του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου,
Αξιότιμες και αξιότιμοι Πρόεδροι και μέλη των ΔΣ των επιστημονικών ενώσεων που συν-
διοργανώνουν τη σημερινή εκδήλωση,
Κυρίες και κύριοι,

Θα ήθελα να σας καλωσορίσω στην ημερίδα με θέμα "Η παρουσία των γυναικών στις θετικές επιστήμες: προβληματισμοί και προοπτικές". Η οργάνωση της ημερίδας αυτής είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας 7 επιστημονικών ενώσεων που αφορούν στις θετικές επιστήμες, δηλαδή τις φυσικές επιστήμες, τα μαθηματικά και την πληροφορική. Υπάρχουν αρκετά θέματα στη σφαίρα των ενδιαφερόντων των 7 ενώσεων στα οποία οι απόψεις τους είναι πιθανώς διαφορετικές και δεν συγκλίνουν απαραίτητα σε μία κοινή θέση. Υπάρχουν όμως και αρκετά θέματα τα οποία απασχολούν ομοιόμορφα τις 7 ενώσεις, για τα οποία ένας καλύτερος συντονισμός θα ήταν ευκαίσιος.

Ένα από αυτά τα ζητήματα τα οποία απασχολούν οριζόντια και τις 7 ενώσεις είναι ακριβώς το θέμα της σημερινής εκδήλωσης. Είναι ορατό δια γυμνού οφθαλμού ότι το ποσοστό της εκπροσώπησης των γυναικών στον χώρο των Θετικών Επιστημών είναι χαμηλό, ιδιαίτερα στις ανώτερες θέσεις της εταιρικής πυραμίδας και σε θέσεις ευθύνης. Εκτιμώ ότι θα έχουμε τη δυνατότητα να ακούσουμε στη συνέχεια αρκετά στοιχεία για το ζήτημα αυτό.

Είναι σαφές ότι έχει υπάρξει κάποια πρόοδος, τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς, στο θέμα της εκπροσώπησης των γυναικών στον ειδικό χώρο των θετικών επιστημών. Είναι όμως εξίσου σαφές ότι η κοινωνία μας απέχει αρκετά από το σημείο της ισότιμης και πλήρους αξιοποίησης του ταλέντου και των προσόντων των γυναικών επιστημόνων. Σκοπός της ημερίδας είναι να επισημάνει τους λόγους στους οποίους οφείλεται αυτό, να προτείνει ενδεχομένως κάποιες ενέργειες για τη θεραπεία του προβλήματος και να δώσει μια προοπτική για το μέλλον, ιδιαίτερα στη νεότερη γενιά.

Θα ήθελα στο σημείο αυτό να ευχαριστήσω τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής της ημερίδας για την πολύ γόνιμη συνεργασία που είχαμε κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας της σημερινής εκδήλωσης, τη Γραμματεία της ΕΜΕ για την πολύ σημαντική της βοήθεια και το ΕΚΠΑ για την ευγενική παραχώρηση της αίθουσας αυτής, που μάλιστα ανακαινίσθηκε πολύ πρόσφατα. Τις ευχαριστίες μου και στις ομιλήτριες, τις συναδέλφους που συμμετέχουν στο βίντεο που θα δούμε και την κ. Ντρίνια με τους συνεργάτες της που επιμελήθηκαν της προετοιμασίας αυτού του βίντεο.

Χαιρετισμοί Επισήμων

Χριστίνα Αλεξοπούλου
Βουλευτής Αχαΐας ΝΔ

**Κυρία Πρύτανη του Χαροκοπέιου,
Κύριε Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών,
Κυρίες και κύριοι,**

«Οι μεγαλοφυείς γυναίκες είναι σπάνιες» θα γράψει στο ημερολόγιό του ο Πέτρος Κιουρί πριν γνωρίσει και συνδέσει τη ζωή και την έρευνά του με την πιο γνωστή γυναίκα επιστήμονα του 20^{ου} αιώνα, την Μαρί Κιουρί.

Αυτή η πεποίθηση περί των γυναικών όπως αντιλαμβανόμαστε υπήρχε από αιώνες και δυστυχώς υπάρχει ακόμη. Οι γυναίκες επιστήμονες προσπαθούν πολύ περισσότερο για να αποδείξουν την αξία τους. Για κάποιες ακόμη και η σύνδεσή τους με άνδρες επιστήμονες, υπήρξε τροχοπέδη για τις ίδιες. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η μεγάλη Αμαλία Φλέμινγκ.

Δυστυχώς τα στοιχεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών δείχνουν ότι οι γυναίκες είναι το 30% των ερευνητών σε όλο τον κόσμο.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και μέχρι σήμερα, το στερεότυπο θέλει τις γυναίκες να βρίσκουν ενδιαφέροντα τα πεδία της επιστήμης ή ακόμα χειρότερα να μην τα καταφέρνουν στα μαθηματικά, τη φυσική και τη χημεία.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε χώρες της δυτικής Ευρώπης, δύο στους τρεις ερωτηθέντες θεωρούσαν ότι οι γυναίκες δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα για να γίνουν επιστήμονες πρώτης γραμμής.

Με βάση τα στοιχεία της UNESCO σε παγκόσμιο επίπεδο, η εγγραφή των γυναικών είναι ιδιαίτερα χαμηλή στον τομέα της Πληροφορικής στο 3%, στις φυσικές επιστήμες, στα μαθηματικά και στη στατιστική στο 5% και στη μηχανική, τη βιομηχανία και τις κατασκευές στο 8%.

Είναι εμφανές ότι η ανισότητα στην επιστημονική σταδιοδρομία δεν έχει υπερκεραστεί ούτε με την επιτευχθείσα ισότητα στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση, η οποία είναι γεγονός, τουλάχιστον στη μεταπολεμική Δύση. Έτσι, παρά το γεγονός ότι οι γυναίκες αποτελούν αυτή τη στιγμή την πλειοψηφία του συνόλου των φοιτητών, αποτελούν παγκοσμίως μια μικρή μειοψηφία στις επιστημονικές θέσεις εργασίας υψηλού επιπέδου.

Στην ιστορία των Νόμπελ επίσης, οι γυναίκες έχουν λάβει μόνο το 3% των βραβείων στις επιστημονικές κατηγορίες. Μόλις επτά γυναίκες κέρδισαν Νόμπελ Χημείας, εκ των οποίων οι τέσσερις την τελευταία δεκαετία, και 12 Νόμπελ Ιατρικής, εκ των οποίων οι μισές μετά το 2000.

Η Κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη έχει προχωρήσει σε μία σειρά μέτρων και μεταρρυθμίσεων για να διασφαλίσει τη γυναίκα στην εργασία, στην οικογένεια, στην παιδεία.

Είμαι προσωπικά περήφανη ως γυναίκα και ως βουλευτής που στηρίζω αυτές τις αλλαγές μέσα στο Κοινοβούλιο. Οι γυναίκες γίνονται πιο δυνατές.

Σήμερα η Ελλάδα είναι μία από τις 12 χώρες με πλήρη νομική ισότητα ανδρών-γυναικών σύμφωνα με έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η επίδοση αυτή οφείλεται σε μια σειρά από μεταρρυθμίσεις και θεσμικές παρεμβάσεις.

Στον τομέα της Παιδείας η Κυβέρνηση έχει δώσει από την πρώτη στιγμή σημαίνουσα βαρύτητα.

Επιγραμματικά μόνα θα αναφέρω ότι:

Εφαρμόσαμε ένα αντικειμενικό, διαφανές και αξιοκρατικό πλαίσιο κατανομής των πόρων και χρηματοδότησης των ΑΕΙ.

Διπλασιάσαμε τα πρότυπα και πειραματικά σχολεία της χώρας.

Ολοκληρώσαμε 166 νέα προγράμματα σπουδών στη γενική εκπαίδευση.

Δημιουργήσαμε Εργαστήρια Δεξιοτήτων σε νηπιαγωγεία, δημοτικά και γυμνάσια.

Αποκαταστήσαμε το πραγματικό άσυλο ιδεών στα Πανεπιστήμια.

Πραγματοποιήσαμε πάνω από 16.000 νέους διορισμούς στην γενική εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή.

Θεσπίσαμε τα πρώτα αγγλόφωνα προγράμματα σπουδών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Ενισχύσαμε και αναδείξαμε την επαγγελματική εκπαίδευση με αποτέλεσμα οι εγγραφές στο Δημόσια ΙΕΚ να διπλασιαστούν.

Έχουν γίνει πολλά αυτά τα 3 χρόνια στην παιδεία και είναι σίγουρο ότι θα γίνουν ακόμα περισσότερα, πάντα με γνώμονα τους μαθητές, σπουδαστές και φοιτητές.

Στεκόμαστε δίπλα στους εκπαιδευτικούς μας, οι οποίοι στήριξαν τα σχολεία και τα πανεπιστήμια στη δύσκολη περίοδο της πανδημίας.

Για τους λόγους αυτούς δημιουργήσαμε το πρόγραμμα Ψηφιακή Μέριμνα 1 και 2. Στόχος του προγράμματος είναι να οικοδομήσει βιωματική εξοικείωση της εκπαιδευτικής κοινότητας με τις νέες τεχνολογίες, στην οποία συνέβαλε καθοριστικά και η τηλεεκπαίδευση. Στο πλαίσιο του στρατηγικού μας σχεδιασμού για την επίτευξη ενός συμπεριληπτικού ψηφιακού εκπαιδευτικού μοντέλου, επενδύουμε 140 εκατ. ευρώ για την αγορά τεχνολογικού εξοπλισμού μέσω συστήματος επιταγών σε εκπαιδευτικούς και μαθητές.

Κυρίες και κύριοι,

«Ηράκλειτος έλεγε την παιδείαν έτερον ήλιον είναι τοις πεπαιδευμένοις.» Ο ήλιος της παιδείας λάμπει για όλους, άνδρες και γυναίκες. Η επιστήμη είναι γένους θηλυκού και χρειάζεται τις γυναίκες, όπως και η κοινωνία μας χρειάζεται τις γυναίκες.

Θα ήθελα να συγχαρώ εκ μέρους της Νέας Δημοκρατίας τους επιστημονικούς φορείς που διοργάνωσαν την εξαιρετική αυτή ημερίδα που φωτίζει μία ιδιαίτερη πτυχή της επιστημονικής κοινότητας της χώρας μας και περιμένουμε τα χρήσιμα συμπεράσματά της.

Σας ευχαριστώ

Ευαγγελία Λιακούλη
Γραμματέας Κοινοβουλευτικής Ομάδας,
Βουλευτής Ν Λάρισας, ΚΙΝΑΔ

Κυρίες και κύριοι,

Σας ευχαριστώ θερμά για την πρόσκλησή σας να συμμετάσχω και να χαιρετίσω τη σημερινή σπουδαία σας ημερίδα για την παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες που διοργανώνεται από κορυφαία επιστημονικά σωματεία στον χώρο των θετικών επιστημών και δικαίως τελεί υπό την αιγίδα της ΑΕ της ΠτΔ κ. Κατερίνας Σακελλαροπούλου.

Είμαι σίγουρη ότι η σημερινή ημερίδα θα συμβάλει σημαντικά στην ενημέρωση του κοινού για την παρουσία των γυναικών στους επιστημονικούς τομείς που αφορούν στις Θετικές Επιστήμες, στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, και ιδιαίτερα της νέας γενιάς, σχετικά με την περιορισμένη εκπροσώπηση των γυναικών σε αυτούς τους τομείς αλλά και στην εξέταση των λόγων που προκαλούν αυτό το φαινόμενο. Επιπλέον, θεωρώ πως μέσα από τις πολύτιμες απόψεις που θα ακούσουμε όλες και όλοι σήμερα, θα μπορέσουμε να επισημάνουμε τις καλές πρακτικές και, περαιτέρω, να προτείνουμε τις κατάλληλες ενέργειες για να θεραπεύσουμε αυτό το φαινόμενο στο άμεσο μέλλον.

Η αμφισβήτηση της ικανότητας των γυναικών να ασχοληθούν με τις θετικές επιστήμες έχει μια μακρόχρονη ιστορία. Σχετίζεται με λανθασμένες αντιλήψεις και προκαταλήψεις, τόσο της επιστημονικής κοινότητας όσο και ολόκληρης της κοινωνίας. Ένα πρόβλημα επί σειρά ετών κοινωνιολογικό, στο έλεος αναχρονιστικών προτύπων και συντηρητικών αντιλήψεων κρατούσε τις κοινωνίες και εδώ και στον υπόλοιπο κόσμο καθηλωμένες σε αναχρονισμούς, έμφυλες διακρίσεις και τοξικά στερεότυπα.

Και όμως! Η ιστορία βρίθει παραδειγμάτων άξιων γυναικών που κόντρα στις δυσκολίες χάραξαν καινούργιους δρόμους και άφησαν ισχυρό αποτύπωμα στην επιστήμη και στην κοινωνία.

Από το μυαλό μου περνούν φευγαλέα αυτές οι μορφές...

Η Υπατία, η πρώτη γυναίκα μαθηματικός της αρχαιότητας, παγκόσμιο σύμβολο λόγω και του φρικτού θανάτου της από το φανατισμένο όχλο που την κατηγορήσε για παγανισμό.

Η Ιρανή μαθηματικός Maryam Mirzakhani που πρόλαβε τόσα πολλά στα μόλις 40 χρόνια που έζησε. Καθηγήτρια στο Stanford, τιμήθηκε με το περίφημο βραβείο Fields Medal, το ισότιμο Νόμπελ των Μαθηματικών. Έφυγε από τη ζωή το 2017 και από την επόμενη χρονιά η 12η Μαΐου, η ημερομηνία που γεννήθηκε καθιερώθηκε διεθνώς ως η ημέρα της γυναίκας μαθηματικού.

Η Goble Johnson, που οι υπολογισμοί της σχετικά με τους μηχανισμούς τροχιάς της NASA, της χάρισαν το Προεδρικό Μετάλλιο Ελευθερίας δια χειρός Προέδρου Ομπάμα το 2015.

Η Stevens Nettie που ανακάλυψε τα χρωμοσώματα που καθορίζουν το ανθρώπινο φύλο.

Η Rosalind Franklin που ανακάλυψε τη διπλή έλικα του DNA.

Η Μαρί Κιουρί στη Ραδιοχημεία, η Δρ. Κάντλον στην Πενσιλβάνια με τις νευροαπεικονιστικές έρευνές της με μαγνητικές (MRI) σε αγόρια και κορίτσια που κατέρριψε όλους τους μύθους φυλετικής διαφορετικότητας.

Ας μην επεκταθώ άλλο. Είμαι βέβαιη ότι άλλοι, πολύ ειδικότεροι εμού, θα αναφερθούν, με περισσότερη ακρίβεια.

Θα ήταν, τέλος, παράλειψή μου να μη θυμηθώ ότι στη χώρα μας, η Κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου, με το νόμο 1286/82, έκανε δυνατή την πρόσβαση σε όλες τις σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και για τα δύο φύλα.

Με την ευχή η σημερινή συζήτηση να οδηγήσει σε αξιόλογα συμπεράσματα και συγκεκριμένες λύσεις σχετικά με την υποεκπροσώπηση των γυναικών στο χώρο των Θετικών Επιστημών, θέλω να εκφράσω τα θερμά μου συγχαρητήρια στους οργανωτές και στην ΠτΔ που αγκάλιασε το σημαντικό αυτό εγχείρημα, με το θεσμικό και επιστημονικό της κύρος.

Σας ευχαριστώ και πάλι για την πρόσκληση σας να συμμετάσχω κι εγώ σε μια συνομιλία που θέτει στο προσκήνιο των Θετικών Επιστημών τη Γυναίκα, όπως ακριβώς της αξίζει, και εύχομαι κάθε επιτυχία στη συνέχεια της εκδήλωσης.

Κωνσταντίνα Τσιουπρά
Μέλος του Τμήματος Παιδείας της
Κεντρικής Επιτροπής ΚΚΕ

Φίλες και φίλοι, συναδέλφισες και συνάδελφοι, αγαπητοί προσκαλεσμένοι.

Εκ μέρους του Τμήματος Παιδείας και Έρευνας της ΚΕ του ΚΚΕ, σας ευχαριστούμε για την πρόσκληση στη σημερινή σας πολύ σημαντική και ενδιαφέρουσα ημερίδα και για τη δυνατότητα που μας δίνετε να μοιραστούμε μαζί σας κάποιες σκέψεις και προβληματισμούς.

Τι εκφράζει η περιορισμένη συμμετοχή των γυναικών στον χώρο των θετικών επιστημών; Είναι ένδειξη ενός άλλου τρόπου σκέπτεσθαι ανάμεσα σε γυναίκες και άντρες, τέτοιου που να εκφράζει βιολογικές ή έστω πολιτισμικές διαφορετικές αφετηρίες; Μήπως αυτή η συνθήκη είναι εκδήλωση ενός συνολικότερου προβλήματος: αυτού της γυναικείας ανισοτιμίας;

Το ΚΚΕ, τόσο μέσω της ιστορικής πράξης όσο και θεωρητικά-μελετητικά έχει αναδείξει ότι το γυναικείο ζήτημα, ως διπλό πρόβλημα ανισοτιμίας, αφορά στον πυρήνα της εκμεταλλευτικής σχέσης. Αν λοιπόν σκεφτούμε με όρους θετικότητας, δηλαδή με όρους επιστημονικής συνέπειας θα δούμε ότι αν και στη διάρκεια του 20ού αιώνα υιοθετήθηκαν θέσεις για την ισοτιμία της γυναίκας, έγιναν αγώνες για την ψήφο των γυναικών, για την κατάργηση αναχρονιστικών νόμων, κτλ, η διαφορά του ΚΚΕ είναι ότι δεν βλέπει τις γυναίκες αποκλειστικά και μόνο ως γυναικείο φύλο έναντι του αντρικού φύλου. Απορρίπτει τις σκόπιμα αταξικές ερμηνείες περί πατριαρχικής και ανδροκρατικής κοινωνίας που υποστηρίζουν όλοι εκείνοι οι οποίοι στηρίζουν το καπιταλιστικό σύστημα ή δεν έχουν τη θέληση και την τόλμη να το αμφισβητήσουν.

Το ΚΚΕ βλέπει την ισοτιμία των γυναικών όχι στα χαρτιά αλλά στη ζωή, όχι σε αντιπαράθεση με τους άντρες και την «εξουσία» που κατέχουν. Δεν σταματά να βλέπει την ισοτιμία εκεί που απειλείται η κερδοφορία του κεφαλαίου.

Άλλωστε, και η ιστορική πείρα επιβεβαιώνει περίτρανα ότι οι κατακτήσεις των γυναικών στις χώρες του σοσιαλισμού δεν έχουν καμία σύγκριση με τις όποιες κατακτήσεις απέσπασε το εργατικό και γενικότερο λαϊκό κίνημα στις χώρες του καπιταλισμού, ακόμα και στις πιο αναπτυγμένες. Δεν συγκρίνονται αυτές σε ουσία και ανωτερότητα με τις όποιες παραχωρήσεις έκαναν τα αστικά κράτη στις εργαζόμενες και στις άλλες γυναίκες είτε κάτω από την πίεση των αγώνων, είτε για να τις ενσωματώσουν, είτε για να πετύχουν ακόμα μεγαλύτερη κερδοφορία με την άνοδο της παραγωγικότητας.

Σήμερα βρισκόμαστε σε ένα ιστορικό μεταίχμιο. Ενώ η εξέλιξη των επιστημών, της τεχνολογίας απαιτεί και έχει ανάγκη τη διεύρυνση των επιστημονικών γνώσεων, την επιστημονική ορθολογική διαλεκτική μεθοδολογία σκέψης και ανάλυσης, η μόρφωση που δίνεται στο σχολείο υπολείπεται αυτής της ανάγκης. Άλλωστε, μια σειρά επιστημονικές ενώσεις έχουν ασκήσει κριτική και στα νέα προγράμματα σπουδών που ανακοίνωσε το Υπουργείο Παιδείας. Όμως το θέμα δεν είναι ότι η μόρφωση απλά υπολείπεται. Συνυπάρχει το επιστημονικό με το μη επιστημονικό. Και φυσικά όχι μόνο στο σχολείο. Πόσοι από εσάς δεν συναντάτε τείχος του σύγχρονου ανορθολογισμού στη διδασκαλία των επιμέρους επιστήμων που πρεσβεύετε; Ενός σύγχρονου ανορθολογισμού που συναντιέται με τα fake news, με τις θεωρίες συνωμοσίας, κτλ;

Αυτή η αντίφαση εκφράζεται και στον προβληματισμό για το υπαρκτό πρόβλημα της μειωμένης εκπροσώπησης των γυναικών στον χώρο των θετικών επιστημών. Αντίφαση γιατί όσο σημαντικό είναι να συμμετέχουν περισσότερες γυναίκες στον χώρο των θετικών επιστημών, τόσο προβληματικό είναι αυτή να αποτιμάται με όρους κερδοφορίας και ανταγωνιστικότητας, αφού, όπως και η Ευρωπαϊκή Ένωση τονίζει: η υποεκπροσώπηση των γυναικών στους τομείς STEM έχει «πληθώρα επιζήμιων κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών», συμπεριλαμβανομένης της «μείωσης των δυνητικών πλεονεκτημάτων» για τη «συνολική οικονομική ανάπτυξη».

Άλλωστε, οι εκτιμήσεις για ενίσχυση του ευρωπαϊκού ΑΕΠ κατά 610 - 820 δισ. ευρώ έως το 2050, από τον Σύνδεσμο Ελλήνων Βιομηχάνων, δεν απαντούν στο βασικό ερώτημα: ποιος θα επωφεληθεί από αυτή την ενίσχυση, ποιος θα καρπωθεί τον επιπλέον πλούτο που θα παραχθεί;

Την απάντηση σε αυτό τη δίνει η ίδια η στρατηγική της ΕΕ. Γιατί η συμμετοχή των γυναικών σε αυτόν τον κλάδο προωθείται με όρους μεγαλύτερης «εργασιακής ευελιξίας», στο όνομα της διευκόλυνσης της «συμφιλίωσης της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής». Η σταθερότητα δηλαδή που απαιτεί η μητρότητα, γίνεται πρόβλημα. Και γίνεται πρόβλημα τοποθετημένη σε ένα συγκεκριμένο οικονομικό-κοινωνικό πλαίσιο.

Μήπως δεν είναι αυτό το πλαίσιο, για παράδειγμα, όπου στον τομέα της έρευνας κυριαρχούν οι ευέλικτες και ελαστικές σχέσεις εργασίας σε άνδρες και γυναίκες (Δελτίο Παροχής Υπηρεσιών, συμβάσεις έργου, απόδειξη δαπάνης, υποτροφία, συμβάσεις Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου), και η θέση της εργαζόμενης είναι πολύ άσχημη, ιδιαίτερα από τη στιγμή που αρχίζει να σκέφτεται το ενδεχόμενο να γίνει μητέρα.

Μήπως δεν είναι αυτό το πλαίσιο, αυτό το συγκεκριμένο καθεστώς εργασίας έχει οδυνηρές συνέπειες ιδιαίτερα στη ζωή των νέων γυναικών, καθώς δεν δικαιούνται άδεια εγκυμοσύνης και ανατροφής τέκνου, δεν έχουν καθορισμένο ωράριο, αντιμετωπίζουν εκτεταμένα την περιστασιακή τηλεργασία κ.λπ; Έτσι, η μητρότητα πρακτικά δεν συνοδεύεται από κανενός είδους δικαιώματα, ούτε καν από τα ελάχιστα δικαιώματα και παροχές που προβλέπονται για τους υπόλοιπους εργαζόμενους.

Η θέση του ΚΚΕ είναι ξεκάθαρη. Η σημασία των επιστημονικών αντικειμένων και κλάδων στους οποίους επικεντρώνεται το ενδιαφέρον είναι αναμφισβήτητη.

Τα σύγχρονα επιτεύγματα στους τομείς των Θετικών Επιστημών, της Τεχνολογίας, της Μηχανικής και των Μαθηματικών γεννούν μεγάλες δυνατότητες για τη βελτίωση της ζωής των λαϊκών στρωμάτων. Οι γυναίκες μπορούν και πρέπει να συμβάλουν στα επιτεύγματα αυτά με τις σπουδές και την εργασία τους, ισότιμα με τους άνδρες.

Η ισότιμη αυτή θέση και συμβολή, όμως, θα επιτευχθεί μόνο όταν εκλείψουν οι κοινωνικοί και οικονομικοί καταναγκασμοί, με τον αγώνα ενάντια στην ανισοτιμία και τις αιτίες της, με την πάλη κόντρα στην πολιτική της ΕΕ και των κυβερνήσεων, που μετατρέπουν τις νέες τεχνολογίες σε εργαλείο για να μεγαλώνει η εντατικοποίηση και να διευρύνονται οι «ευέλικτες» μορφές εργασίας, με τη διεκδίκηση οι κατακτήσεις της επιστήμης και της τεχνολογίας να τίθενται στην υπηρεσία των αναγκών των εργαζομένων, να βελτιώνουν τις συνθήκες δουλειάς και ζωής τους, και όχι να μεταφράζονται σε κέρδη για τους επιχειρηματικούς ομίλους.

Με αυτές τις σκέψεις, ευχόμαστε καλή επιτυχία στις εργασίες της ημερίδας σας. Ευχαριστούμε.

Καθηγητής κ. Μελέτιος-Αθανάσιος Δημόπουλος Πρύτανης ΕΚΠΑ

Κυρίες και κύριοι,

Με ιδιαίτερη χαρά σας καλωσορίζω στη σημερινή εκδήλωση και θα ήθελα να συγχαρώ τις επιστημονικές ενώσεις που τη διοργάνωσαν, καθώς και τις ομιλήτριες που δέχτηκαν να έρθουν να μιλήσουν για την παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες.

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών αποτελεί σίγουρα έναν χώρο όπου αποδεικνύεται καθημερινά αφενός μεν ότι δεν υπάρχουν όρια για τα όνειρα και τις φιλοδοξίες των γυναικών στις Επιστήμες, αφετέρου δε ότι οι ίδιες μπορούν να φτάσουν τόσο ψηλά όσο τους επιτρέπουν οι δικές τους δυνατότητες και τα ταλέντα τους.

Η πολιτική μας είναι να ενθαρρύνουμε τις γυναίκες επιστήμονες και να παρέχουμε κίνητρα και στήριξη για τη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση, την έρευνα και σε θέσεις διοίκησης. Επιπλέον, βασικό μέλημα του Πανεπιστημίου Αθηνών, αποτελούν η εγγύηση της ισότητας των φύλων, η καταπολέμηση των διακρίσεων και η αντιμετώπιση κάθε ανάρμοστης μεταχείρισης ατόμων εξαιτίας προκαταλήψεων και διακρίσεων για οποιονδήποτε λόγο.

Στο ιστορικό του Πανεπιστημίου μας εγγράφονται ήδη πολλές θετικές στρατηγικές και δράσεις, με στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ευαισθητοποίηση της ακαδημαϊκής κοινότητας και της κοινωνίας εν γένει σε θέματα ισότητας, όπως π.χ.

- Πανεπιστημιακές εκδόσεις και εκθέσεις που εισήγαγαν το φοιτητικό κοινό και τα μέλη ΔΕΠ στις σπουδές φύλου και στην ανάλυση των κοινωνικών ζητημάτων που απορρέουν από τις έμφυλες διακρίσεις,
- Συμμετοχή μελών ΔΕΠ σε χρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα «Πυθαγόρας» για θέματα φύλου και ισότητας,
- Επιστημονική έρευνα και διδασκαλία από την οπτική του φύλου,
- Οργάνωση συνεδρίων, σειράς διαλέξεων, επιστημονικών συναντήσεων και ημερίδων με κεντρική προβληματική το φύλο

Παράλληλα, το Πανεπιστήμιο Αθηνών εδώ και χρόνια προσπαθεί να υποστηρίξει έμπρακτα τις ανάγκες των γυναικών μελών του, προκειμένου αυτές να μπορούν να συνδυάσουν τις οικογενειακές με τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις ή τις σπουδές τους. **Η πιο γνωστή, από τις ενέργειες του Πανεπιστημίου προς αυτή την κατεύθυνση, είναι η λειτουργία των παιδικών σταθμών για τα μέλη του και πλέον και του Νηπιαγωγείου. Ωστόσο, αυτή δεν είναι η μόνη προσπάθεια του Πανεπιστημίου στον δρόμο προς τη δημιουργία των συνθηκών που θα επιτρέψουν την πλήρη πρόσβαση και συμμετοχή των γυναικών στην επιστήμη.**

Στο πλαίσιο της προαγωγής της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, θεσμοθετήθηκε και λειτούργησε με ιδιαίτερη επιτυχία και μεγάλη προσφορά το Γραφείο ΘΕ.ΦΥΛ.ΙΣ., το οποίο εξοπλίστηκε και στελεχώθηκε κατά την υλοποίηση του ομώνυμου προγράμματος.

Σκοπός του ήταν και παραμένει η ανάπτυξη μιας συνεκτικής πολιτικής ισότητας, η συνεχής ενημέρωση των μελών του ΕΚΠΑ για τις κρατούσες ανισότητες και τις συνέπειές τους, καθώς και η διαμόρφωση των συνθηκών για ισότιμη κατανομή της επιστημονικής γνώσης στο Πανεπιστήμιο.

Επιπλέον, πρόσφατα συγκροτήθηκε η Επιτροπή Ισότητας των Φύλων του ΕΚΠΑ, με ευθύνη της οποίας καταρτίστηκε το Σχέδιο Δράσης για την Έμφυλη Ισότητα του Πανεπιστημίου για

τα έτη 2022-2026. Ανάμεσα στις Βασικές Αρχές του Σχεδίου είναι η Έμφυλη ισότητα και ισότητα ευκαιριών, η Οργανωσιακή κουλτούρα χωρίς έμφυλους αποκλεισμούς, η Ισόρροπη εκπροσώπηση, η αντιμετώπιση προκαταλήψεων και στερεοτύπων.

Βεβαίως, παράλληλα με τις ενέργειες που έχουν ήδη γίνει, είναι σαφές ότι πολλά μπορούν να γίνουν ακόμα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που διαθέτουμε:

- Στη **Θεολογική Σχολή** έχουμε συνολικά **42** μέλη ΔΕΠ εκ των οποίων οι **12** είναι γυναίκες και **30** άντρες.
- Στη **Νομική Σχολή** έχουμε **90** μέλη ΔΕΠ εκ των οποίων οι **30** είναι γυναίκες και οι **60** είναι άντρες.
- Στη **Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών** έχουμε **124** μέλη ΔΕΠ εκ των οποίων οι **36** είναι γυναίκες.
- Στη Σχολή **Επιστημών Υγείας** έχουμε συνολικά **663** μέλη ΔΕΠ εκ των οποίων οι **233** είναι γυναίκες.
- Στη **Φιλοσοφική Σχολή** έχουμε συνολικά **268** μέλη ΔΕΠ εκ των οποίων οι **155** είναι γυναίκες και οι **113** άντρες.
- Στη **Σχολή Θετικών Επιστημών** έχουμε συνολικά **293** μέλη ΔΕΠ εκ των οποίων οι **74** είναι γυναίκες (**13/Φυσικής, 11/Χημείας, 10/Μαθ/κών, 12/Βιολογίας, 15/Γεωλογίας, 6/Πληροφορικής, 6/ΙΦΕ, 1/Αεροδιαστημικής**) και οι **219** άντρες!
- Στη **Σχολή Επιστημών της Αγωγής** έχουμε συνολικά **43** μέλη ΔΕΠ εκ των οποίων οι **32** είναι γυναίκες και οι **11** άντρες.
- Στη **Σχολή Ε.Φ.Α.Α.** έχουμε συνολικά **50** μέλη ΔΕΠ εκ των οποίων οι **15** είναι γυναίκες και οι **35** άντρες.
- Στη Σχολής **Αγροτικής Ανάπτυξης, Αγροδιατροφής και Διαχείρισης Φυσικών Πόρων** έχουμε συνολικά **7** μέλη ΔΕΠ, **3** γυναίκες και **4** άντρες.
- Και στο **Γενικό τμήμα** έχουμε συνολικά **44** μέλη ΔΕΠ, **8** γυναίκες και **36** άντρες.

Κυρίες και κύριοι,

Η προσπάθεια προς την εμπέδωση ενός πνεύματος ισότητας και η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών ενδυνάμωσης του ρόλου των γυναικών γενικότερα αλλά και ειδικότερα στις Θετικές Επιστήμες οφείλει να είναι συνεχής. Καθώς η καινοτομία και η τεχνολογία διαδραματίζουν ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στη σημερινή οικονομία της γνώσης, η διασφάλιση της ισότητας των φύλων στην έρευνα και την εκπαίδευση που επικεντρώνεται στις Θετικές Επιστήμες είναι πιο σημαντική από ποτέ.

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών θα συνεχίσει προς αυτή την κατεύθυνση με σταθερά και αποφασιστικά βήματα ενίσχυσης και ενδυνάμωσης δομών, υποδομών και λειτουργιών.

Τα τελευταία χρόνια οι Διεθνείς Κατατάξεις αναδεικνύουν τη σημαντική θέση του Πανεπιστημίου μας και της Σχολής Θετικών Επιστημών ανάμεσα σε χιλιάδες αντίστοιχες Σχολές σε όλο τον κόσμο.

Το Πανεπιστήμιό μας είναι, μαζί με άλλα 9 Πανεπιστήμια, Ιδρυτικό μέλος από το τέλος του 2018 της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας CIVIS, μιας Συμμαχίας η οποία έχει ως στόχο να διαμορφώσει το Πανεπιστήμιο του μέλλοντος. Ενός Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου που να διευκολύνει την κινητικότητα των Φοιτητών, των Καθηγητών και των Ερευνητών, τη

δημιουργία κοινών μαθημάτων και στο μέλλον κοινών πτυχίων, τη διεκδίκηση ερευνητικών προγραμμάτων χωρίς διακρίσεις.

Στα πρόσφατα χρόνια η Σχολή Θετικών Επιστημών ενισχύεται σε εξοπλισμό και υποδομές με στόχο τη δημιουργία όσο γίνεται καλύτερων συνθηκών για τη διεξαγωγή της έρευνας και της διδασκαλίας. Προσεχώς θα λειτουργήσουν και τα Core Facilities που για τη Σχολή αναμένεται να δώσουν σημαντική ώθηση στο παραγόμενο έργο.

Παράλληλα, μια ακόμα σημαντική, εμβληματική, πρωτοβουλία εξωστρέφειας του Πανεπιστημίου μας, ένα προσωπικό μου όνειρο, η δημιουργία ξενόγλωσσων προγραμμάτων προπτυχιακών σπουδών έγινε πλέον πραγματικότητα, με το ήδη λειτουργούν *“BA Program in the Archaeology, History, and Literature of Ancient Greece”* και από το επόμενο ακαδημαϊκό έτος με το BA in Medicine! Και έπεται συνέχεια.

Κυρίες και κύριοι,

Το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών είναι ένας θεσμός με ιστορία και απτή προσφορά 185 ετών.

Είναι, όμως, παράλληλα, μια κοινότητα, είμαστε, όλοι μας μέλη μια κοινότητας που συγκροτούν την «Univesitas». Οι δεσμοί που μάς συνδέουν στηρίζονται στην ελευθερία του λόγου και της διακίνησης των ιδεών, στην αποδοχή του Άλλου, στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, στην αρχή της πλειοψηφίας και στο σεβασμό της μειοψηφίας. Αυτές οι ακατάλυτες αρχές, μαζί βεβαίως με όλα τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, συγκροτούν το πλαίσιο εντός του οποίου πρέπει να αναπτύσσεται κάθε πολιτική του Ιδρύματος. Χωρίς αυτές τις ακατάλυτες αρχές οι εκάστοτε ισχύοντες κανόνες και κανονισμοί αποτελούν γράμματα κενά περιεχομένου.

Με αυτές τις σκέψεις θα ήθελα και πάλι να χαιρετίσω τη σημερινή εκδήλωση με την πεποίθηση ότι όλες και όλοι μαζί μπορούμε να κάνουμε πολλά στα συγκεκριμένα ζητήματα.

Σας ευχαριστώ.

Καθηγήτρια κ. Μαρία Νικολαΐδη Πρύτανης Χαροκόπειου Πανεπιστημίου

Η Πρύτανης του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου, Καθηγήτρια Μαρία Νικολαΐδη, απέδωσε συγχαρητήρια στα Επτά Επιστημονικά Σωματεία μη-κερδοσκοπικού χαρακτήρα με αντικείμενο τις Θετικές Επιστήμες, τα οποία συνεργάστηκαν και διοργάνωσαν την εξαιρετική Ημερίδα, με θέμα «Η παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες: προβληματισμοί και πρακτικές», με στόχο την ανάδειξη του πολύ σπουδαίου θέματος της παρουσίας των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες.

Ευχαριστίες απηύθυνε η κα Πρύτανης και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών για τη θερμή φιλοξενία τους, αλλά και για την τιμητική πρόσκληση, που της έδωσε την ευκαιρία να μοιραστεί τις σκέψεις της και τους προβληματισμούς της για το συγκεκριμένο θέμα. Επίσης, η κα Νικολαΐδη ευχαρίστησε τους εκπροσώπους του Ελληνικού Κοινοβουλίου για την παρουσία τους και χάρηκε ιδιαίτερα για το γεγονός ότι θα έχουν τη δυνατότητα να μεταφέρουν στο Ελληνικό Κοινοβούλιο τις απόψεις, θέσεις, ανάγκες και τους προβληματισμούς των γυναικών για το σπουδαίο αυτό ζήτημα.

Μεταξύ άλλων, η κα Πρύτανης ανέφερε ότι είναι ιδιαίτερα περήφανη που υπηρετεί το Ελληνικό Δημόσιο Πανεπιστήμιο και συγκεκριμένα το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο και τόνισε ότι είναι πολύ σπουδαίο το γεγονός ότι το Ίδρυμα έχει προσφέρει εξαιρετικά υψηλού επιπέδου σπουδές σε επιστήμονες οι οποίοι είναι άρτια καταρτισμένοι και αναγνωρίζονται διεθνώς, είτε στην Ευρώπη, είτε οπουδήποτε αλλού αναζητήσουν εργασία ή επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους.

Εν συνεχεία, κατέθεσε δύο κύριους προβληματισμούς:

Αρχικά για το ποιες είναι οι απαραίτητες ενέργειες που πρέπει να υλοποιηθούν, ώστε να καταστούν οι σπουδές στις θετικές επιστήμες περισσότερο θελκτικές για τις ενδιαφερόμενες γυναίκες και ποια κίνητρα θα μπορούσαν να δημιουργηθούν για να μεταφερθεί σε αυτές η αγάπη που αισθάνεται και η ίδια για την επιστήμη της πληροφορικής και που θα μπορούσαν να τις ωθήσουν να ακολουθήσουν δρόμους που σχετίζονται με την έρευνα και την παραγωγή. Ένας προβληματισμός ο οποίος, όπως τόνισε, απασχολεί ευρέως την Πανεπιστημιακή Κοινότητα. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε «*η πληροφορική είναι ένας καινούριος κόσμος που αλλάζει τον κόσμο*», τονίζοντας ότι οι θετικές επιστήμες αποτελούν, όλα αυτά τα χρόνια, τον ακρογωνιαίο λίθο για την πρόοδο του ανθρώπου και της κοινωνίας. Αναφέρθηκε, επίσης, στη μείωση την τελευταία δεκαετία του ποσοστού των φοιτητριών που φοιτούν στα τμήματα πληροφορικής, τα οποία από σχεδόν 30% στο σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού 10 έτη πριν, τώρα κυμαίνεται ανάμεσα στο 20 με 24% και τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν τις σχολές Μηχανικών.

Ο δεύτερος προβληματισμός της αφορούσε τις ενέργειες που μπορούν να γίνουν από την Ελληνική Πολιτεία και το πως πρέπει να διαμορφωθεί η στάση των Επιστημονικών Ενώσεων, ώστε να επιτραπεί στις νέες μητέρες και εργαζόμενες να διατηρούν μία υγιή σχέση μεταξύ της επαγγελματικής τους πορείας/ανάπτυξης και της προσωπικής τους ζωής/οικογένειας.

Τόνισε ότι η χώρα μας υπολείπεται σαφώς στον τομέα αυτόν, σε σχέση με το Ευρωπαϊκό κεκτημένο. Σε αυτό το σημείο προέτρεψε τις Επιστημονικές Ενώσεις να προτείνουν καινοτόμες ιδέες και να κατορθώσουν να θεσμοθετήσει η πολιτεία ένα νέο νομικό πλαίσιο, για τη διευκόλυνση των εργαζομένων και τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ εργασίας και οικογένειας.

Έθεσε επίσης το πολύ σημαντικό ζήτημα της διεκδίκησης από τις γυναίκες θέσεων ευθύνης και τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν για την προτροπή αυτών, αλλά και για τη διευκόλυνσή τους, ώστε να διεκδικούν με ισότιμο τρόπο τέτοιες ευκαιρίες. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε, ο αριθμός των γυναικών που διακρίνονται σε θέσεις ευθύνης, ακόμη και στον χώρο των θετικών επιστημών, είναι περιορισμένος. Τόνισε, ότι θα πρέπει επιτέλους να ξεφύγουμε από «αιώνιες γκρίνιες» που μας χαρακτηρίζουν ως λαό και να σκεφτούμε τρόπους -με τη συνεισφορά των επιστημονικών ενώσεων και των εκλεκτών ομιλητριών- για να βελτιωθεί ή και να αλλάξει αυτή η κατάσταση. Συγκεκριμένα ανέφερε μία φράση που χρησιμοποιεί συχνά προς τους φοιτητές/τριές της: «Φοιτητές και φοιτήτριες μην μένετε στην κριτική του παρελθόντος, αλλά ασχοληθείτε με το πώς θα χτίσουμε το μέλλον».

Τοποθετήσεις των εκπροσώπων των 7 Επιστημονικών Ενώσεων

Ντρίνια Χαρά Ελληνική Γεωλογική Εταιρεία

Κύριοι εκπρόσωποι των κομμάτων,

Κύριοι Βουλευτές,

Κύριοι Πρυτάνεις,

Αγαπητές φίλες και Φίλοι,

Είναι μεγάλη τιμή για εμένα να είμαι μαζί σας σήμερα, εκπροσωπώντας την Ελληνική Γεωλογική Εταιρεία, σε μια συνάντηση που ασχολείται με ένα τόσο σημαντικό και ευαίσθητο θέμα: τη θέση της γυναίκας στην επιστήμη Ένα ζήτημα με πολλές προεκτάσεις και παραμέτρους, για την επίλυση του οποίου οι γυναίκες καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια εδώ και δύο αιώνες.

Πράγματι χρειάστηκε να εργαστούμε, όλες, πολύ σκληρά για να φτάσουμε εδώ που είμαστε σήμερα, και να μπορούμε να μιλάμε για ισότιμη πρόσβαση των φύλων σε πόρους και ευκαιρίες . Παρόλα αυτά, σύμφωνα με την Έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ για το 2021, φαίνεται ότι θα χρειαστούν ακόμη σχεδόν τρεις γενιές για να επιτευχθεί η ισότητα των φύλων με τον τρέχοντα ρυθμό.

Οι γυναίκες στην επιστήμη λοιπόν.... Η αλήθεια είναι ότι οι γυναίκες πάντα είχαν εκπροσώπους στην επιστήμη: από τη Θεανώ, τη σύζυγο του Πυθαγόρα, τον πέμπτο αιώνα π.Χ. ή την Υπατία στις τελευταίες ημέρες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας μέχρι τη Μαρία Κιουρί, οι γυναίκες ανέκαθεν ασκούσαν και δίδασκαν επιστήμες και μαθηματικά. Μόνο που ήταν ελάχιστες! Πράγματι, για σχεδόν δεκαπέντε αιώνες, η Υπατία εθεωρείτο η μόνη γυναίκα επιστήμονας στην ιστορία.

Ειδικά στις θετικές επιστήμες, η παρουσία των γυναικών αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί ένα μείζον θέμα κι αυτό γιατί, όπως αποδεικνύουν τα στοιχεία, ο χώρος των θετικών επιστημών διακρίνεται από έντονη ανισότητα μεταξύ των δύο φύλων. Αυτό το χάσμα παρατηρείται σε όλες τις χώρες ανεξαρτήτως γλώσσας, ιστορίας ή οικονομικής ευμάρειας. Χαρακτηριστικό είναι ότι το ποσοστό γυναικών στον τομέα της επιστημονικής έρευνας είναι μόλις 30% παγκοσμίως. Το 2018, με εξαίρεση τις σκανδιναβικές χώρες και την Ισλανδία, η Ευρώπη παρουσίαζε γενικά υψηλές τιμές στον δείκτη ισότητας των φύλων (gender gap index) σε ό,τι αφορά στις θετικές επιστήμες. Η Ελλάδα δυστυχώς ήταν μεταξύ των χωρών, μαζί με τη Μάλτα και την Κύπρο, με τον υψηλότερο δείκτη -μεγαλύτερο από 30%**.

Αναφορικά με τις Γεωεπιστήμες, οι γυναίκες άργησαν πολύ να εμπλακούν επιστημονικά, κυρίως λόγω της έλλειψης πρόσβασης στην (ανώτατη?) εκπαίδευση.

Με την άνοδο της δημόσιας εκπαίδευσης, κυρίως στην Αμερική και την Ευρώπη, στα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα, η κατάσταση άρχισε να αλλάζει.

Αναμφισβήτητα, η πρώτη σημαντική γυναίκα γεωλόγος παλαιοντολόγος ήταν η Etheldred Bennett από την νότια Αγγλία. Η Bennett, εκτός από καταξιωμένη καλλιτέχνης, είναι η πρώτη γυναίκα γεωλόγος ή/και παλαιοντολόγος. Φανατική συλλέκτρια παλαιοντολογικών δειγμάτων, εργάστηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο στα τέλη του 1700 με πολλούς άνδρες γεωλόγους.

Ποιος όμως δεν γνωρίζει τη διάσημη γεωλόγο Mary Anning από το Ηνωμένο Βασίλειο γνωστή και ως «η γυναίκα των δεινόσαυρων» ή «μητέρα της παλαιοντολογίας», η Anning υποτίθεται ότι δημιούργησε τον γλωσσοδέτη «She sells sea shells by the sea shore» (Πουλάει κοχύλια στην ακτή της θάλασσας). Η Μπένετ λοιπόν και η Anning, αυτές οι δύο αξιόλογες γυναίκες, ήταν μοναδικές γιατί προώθησαν τη γεωλογική γνώση. Έκτοτε, πολλές άλλες εμπνευσμένες γυναίκες γεωλόγοι διέπρεψαν στα πανεπιστημιακά έδρανα, στη βιομηχανία και στις γεωλογικές εταιρείες σε όλο τον κόσμο.

Είναι προφανές ότι αυτές οι γυναίκες δεν θα είχαν επιτύχει χωρίς αποφασιστικότητα, οικογενειακή βοήθεια, αλλά και ανεξάρτητο πνεύμα. Το ότι οι περισσότερες από αυτές ήταν ανύπαντρες σήμαινε επίσης ότι δεν είχαν την πίεση να φροντίσουν τις οικογένειες και τα παιδιά που τους επιβάλλονταν από τη βικτωριανή κοινωνία και τα στερεότυπα της εποχής, όπως στην περίπτωση της Bennett και της Mary Anning.

Ωστόσο, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι ο εικοστός και ο εικοστός πρώτος αιώνας έχουν προωθήσει τη θέση της γυναίκας στη γεωλογία. Στη Γεωλογική Εταιρεία του Λονδίνου, την παλαιότερη γεωλογική εταιρεία στον κόσμο, οι γυναίκες επετράπη να εισέλθουν μόλις το 1919. Ενώ, μέχρι το 1930, μόνο έντεκα γυναίκες είχαν εκλεγεί ως υπότροφοι της Γεωλογικής Εταιρείας της Αμερικής και επτά από αυτές ήταν παλαιοντολόγοι.

Ακόμη και στα τέλη του εικοστού αιώνα υπάρχουν αρκετές αναφορές από γνωστές γεωλογικές εταιρείες σχετικά με την έλλειψη ισότητας μεταξύ των φύλων. Για παράδειγμα, το 1977, μια έκθεση για την κατάσταση των γυναικών επαγγελματιών γεωεπιστημόνων, από το Αμερικανικό Γεωλογικό Ινστιτούτο που ανατέθηκε από την Επιτροπή Γυναικών Γεωεπιστημόνων έδειξε ότι οι γυναίκες απομακρύνονταν από τον τομέα της εκπαίδευσης προς τη βιομηχανική απασχόληση, γεγονός που θύμιζε τον προηγούμενο αιώνα. Παράλληλα, οι μισθολογικές ανισότητες εξακολουθούσαν να υπάρχουν για τις πιο έμπειρες γυναίκες σε όλους τους τομείς. 20 χρόνια αργότερα, το 1997, η έκθεση για την κατάσταση των γυναικών στη Γεωλογική Εταιρεία του Λονδίνου έδειξε ότι οι γυναίκες μέλη της είχαν αυξηθεί στο 12% (1.040) και ένα υψηλό ποσοστό από αυτές ήταν κάτω των 40 ετών.

Η εξάπλωση της δημόσιας εκπαίδευσης κατά τον εικοστό αιώνα είχε ως αποτέλεσμα ο αριθμός των επαγγελματιών γυναικών γεωεπιστημόνων να αυξηθεί ραγδαία, όπως και το εύρος των ευκαιριών απασχόλησης. Παρόλα αυτά, οι γυναίκες γεωεπιστήμονες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται στα υψηλότερα κλιμάκια της βιομηχανίας και του ακαδημαϊκού χώρου μέχρι και σήμερα.

Επιπλέον, το ποσοστό των γυναικών που εκπονούν διδακτορικά στις γεωεπιστήμες αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια, με τον αριθμό των γυναικών από το 2009 να ξεπερνά αυτόν των ανδρών. Σήμερα πλέον, όλοι οι γεωλογικοί κλάδοι απασχολούν γυναίκες γεωλόγους οι οποίες έχουν αποδείξει την ικανότητά τους στο γραφείο, στο εργαστήριο αλλά και στο πεδίο. Τα νέα στατιστικά δεδομένα δείχνουν ένα γρήγορο κλείσιμο του χάσματος μεταξύ των φύλων σε όλους τους κλάδους της γεωλογίας, και όχι μόνο στα πρώτα στάδια της σταδιοδρομίας. Μελέτες δείχνουν ότι από το 2018, οι γυναίκες στη γεωλογία αποτελούν

περίπου το 20% έως 30% του διδακτικού προσωπικού στα περισσότερα ακαδημαϊκά ιδρύματα, παγκοσμίως. Καθώς δε, όλο και περισσότερες γυναίκες επιδιώκουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη γεωλογία, στο εγγύς μέλλον αναμένονται ποσοστά γύρω στο 50% τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Συνεπώς, έχοντας κάνει σημαντικά βήματα προόδου στα ζητήματα της ισότιμης μεταχείρισης των δύο φύλων, η γυναίκα γεωλόγος έχει ήδη αναβαθμιστεί σημαντικά. Ωστόσο, μπορούν να γίνουν ακόμη περισσότερα. Και προς αυτή την κατεύθυνση εργαζόμαστε συνεχώς.

Η σημερινή ημερίδα είναι αφιερωμένη στον ιστορικό και καθημερινό αγώνα των γυναικών για την ίδια τη ζωή αλλά ταυτόχρονα είναι και μια μέρα ευθύνης για όσες συνεχίζουμε να διεκδικούμε αυτά που θα έπρεπε να θεωρούνται αυτονόητα.

Το Σύνταγμα της Ελλάδος αναφέρει ρητά ότι οι άνδρες και οι γυναίκες είναι ίσοι Πόσο όμως ισχύει στην πράξη;

Σίγουρα, μένει πολλή ακόμη δουλειά να γίνει. Κυρίως πρέπει να συνεργαστούμε σε όλα τα επίπεδα, και με τους θεσμούς στην Ευρώπη και σε κάθε κράτος μέλος, πρέπει να προσπαθήσουμε να εφαρμοστούν οι πολιτικές ισότητας των φύλων που ταιριάζουν στις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας μας.

Είμαι πολύ χαρούμενη που τα τελευταία χρονιά τα στατιστικά αλλάζουν. Κι αυτό που συνειδητοποιώ είναι ότι η παγκόσμια κοινότητα των γυναικών τόσο στις θετικές επιστήμες όσο και στις γεωεπιστήμες ολοένα και αυξάνεται. Επιπλέον διαπιστώνω ότι υπάρχει προθυμία από μέρος μας να βοηθήσουμε και να στηρίξουμε τις άλλες γυναίκες, σε όποια φάση της καριέρας τους και αν βρίσκονται. Και αυτά με κάνουν ακόμη πιο αισιόδοξη για το μέλλον.

Εκ μέρους της Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας εκφράζω τη βαθιά μου εκτίμηση και την προσωπική μου στήριξη στο πολυσύνθετο και αξιόλογο έργο που επιτελούμε καθημερινά ως γυναίκες και ως επιστήμονες.

Σας ευχαριστώ από καρδιάς.

Εύχομαι σε εσάς και σε όλες τις γυναίκες υγεία, προσωπική και οικογενειακή ευτυχία.

Φιλντίσης Παναγιώτης Ένωση Ελλήνων Φυσικών

Καλημέρα σας

Ιδιαίτερη τιμή για την Ένωση Ελλήνων Φυσικών αυτή η συνάντηση των επτά Επιστημονικών Ενώσεων και μας τιμά η παρουσία των επισήμων προσκεκλημένων, των διακεκριμένων ομιλητών και όλων εσάς που υποδεχθήκατε και τελικά αποδεχθήκατε την πρόσκληση μας να είστε μαζί μας σήμερα. Εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας τόσο στην Πρυτανεία του Ε.Κ.Π.Α. για τη διάθεση της ιστορικής αυτής αίθουσας, όσο και στον Πρύτανη του Ε.Κ.Π.Α. καθηγητή Δημόπουλο Μελέτιο-Αθανάσιο.

Εκ μέρους του Δ.Σ. της Ε.Ε.Φ. εξουσιοδοτήθηκα να αναγνώσω το μήνυμα του Προέδρου της Ε.Ε.Φ. καθηγητή Στράτου Θεοδοσίου.

Ευχής έργο, επιτέλους, που επτά Επιστημονικά Σωματεία μη-κερδοσκοπικού χαρακτήρα με αντικείμενο τις Θετικές Επιστήμες, αποφάσισαν να συνδιοργανώσουν ημερίδα, με θέμα: «Η παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες: προβληματισμοί και προοπτικές».

Ο κύριος σκοπός της ημερίδας είναι να ενημερώσει για την παρουσία των γυναικών στους επιστημονικούς τομείς που αφορούν στις Θετικές Επιστήμες. Ωστόσο, πρέπει παράλληλα να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία για το πρόβλημα της περιορισμένης εκπροσώπησης των γυναικών σε αυτούς τους τομείς και να επισημάνει τους λόγους στους οποίους οφείλεται τούτο.

Είναι γεγονός, και το λέω αυτό από προσωπική εμπειρία, ότι σχετικά πρόσφατα τόσο η εκπροσώπηση όσο και η ανέλιξη των επιστημόνων γυναικών στο Τμήμα Φυσικής και ειδικότερα στον Τομέα Αστροφυσικής, Αστρονομίας και Μηχανικής ήταν αν μη τι άλλο προβληματική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ότι εξαιρετικές γυναίκες αστρονόμοι, με δυναμικές σπουδές και διεθνώς αναγνωρισμένο ερευνητικό έργο, καθηλώθηκαν στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή. Ευτυχώς τούτο δεν συνεχίζεται στις ημέρες μας, αφού νεότεροι συνάδελφοι αστρονόμοι ξεπέρασαν τις αναστολές τους και οι γυναίκες συνάδελφοί τους εξελίσσονται πλέον κανονικά. Παρ' όλα αυτά οι γυναίκες επιστήμονες στις Θετικές Επιστήμες εξακολουθούν να είναι κατά πολύ λιγότερες από τους αντίστοιχους άνδρες συναδέλφους τους. Για τον λόγο αυτόν, η ημερίδα αυτή –την οποία θεωρώ την αρχή μιας σειράς τέτοιων πρωτοβουλιών– πρέπει να προτείνει τις σωστές ενέργειες και όλοι να βοηθήσουμε –κυρίως οι άνδρες επιστήμονες– για τη θεραπεία του προβλήματος, δίνοντας τις κατάλληλες προοπτικές για το μέλλον.

Η Ε.Ε.Φ. έχει συνεισφέρει στο πλαίσιο του ρόλου και της θέσης της γυναίκας στον πανεπιστημιακό και ερευνητικό κόσμο. Έτσι πρόσφατα οργάνωσε εκδήλωση προκειμένου να τιμήσει τις γυναίκες οι οποίες είναι πρωταγωνίστριες τόσο στην Επιστήμη όσο και στην Έρευνα. Για τον λόγο αυτόν προσκάλεσε εννέα προσωπικότητες που έχουν διακριτή, αξιοσημείωτη και εξαιρετη δράση στους τομείς της Επιστήμης και της Έρευνας, στην οποία η κάθε μία από αυτές παρουσίασε το έργο της στον αντίστοιχο επιστημονικό και ερευνητικό τομέα. Αυτό έγινε στις 11 Φεβρουαρίου την ημέρα που παγκοσμίως τιμάται η Γυναίκα Επιστήμονας.

Κλείνοντας, θα ήθελα να εκφράσω, τις ευχαριστίες του Δ.Σ. της Ε.Ε.Φ. στον Πρόεδρο της Ε.Μ.Ε. και Κοσμήτορα της Σχολής Θετικών Επιστημών καθηγητή Ιωάννη Εμμανουήλ, ο οποίος πήρε την πρωτοβουλία προκειμένου να γίνει η συνάντηση των επτά Επιστημονικών Ενώσεων, που θεωρώ ότι είναι η αρχή μια κοινής δράσης για όλα τα ζητήματα τα οποία έχουν σχέση με τους στόχους και σκοπούς των φορέων μας.

Σιδέρη Φιλλένια

Ένωση Ελλήνων Χημικών

Αγαπητές Κυρίες, Αγαπητοί Κύριοι

Είναι ιδιαίτερη χαρά και τιμή για μένα να εκπροσωπώ την ΕΕΧ σε μία εκδήλωση για μας, τις γυναίκες στις θετικές επιστήμες, πολύ δε περισσότερο γιατί αυτή η εκδήλωση είναι προϊόν συνεργασίας όλων των Επιστημονικών Ενώσεων των Θετικών Επιστημών.

Η ΕΕΧ έχει μια ιδιαίτερη ευαισθησία στο θέμα, όχι μόνο γιατί οφείλει την ίδρυση της το 1924 σε μια πρωτοπόρα για την εποχή της επιστήμονα τη Ζωή Μελά, αλλά και γιατί εξέλεξε γυναίκες στην διοίκησή της ήδη από το 1953 (ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ) και για πρώτη φορά πρόεδρο γυναίκα το 1975 (ΔΗΛΑΡΗ), όταν η συμμετοχή των επιστημόνων γυναικών στα συλλογικά όργανα ήταν σχεδόν ανύπαρκτη.

Η Ένωση Ελλήνων Χημικών (ΕΕΧ), αναγνωρίζοντας την σημαντική συμβολή των γυναικών στην επιστήμη από τα αρχαία χρόνια, τις επιστημονικές προσπάθειες και τα επιτεύγματα των γυναικών, τα εμπόδια που αντιμετώπισαν και τις στρατηγικές που εφάρμοσαν για να γίνει αποδεκτή η δουλειά και η έρευνά τους έχει ήδη διοργανώσει τον Απρίλιο του 2018 μια εκδήλωση με θέμα: «**Γυναίκες στην Επιστήμη: Διαμορφώνοντας το μέλλον**» με στόχους να διερευνηθούν τα στερεότυπα και οι προκλήσεις στην επιστημονική εξέλιξη των γυναικών, αλλά και να ανοίξουν διεξόδοι για τις νέες επιστήμονες, οπότε με μεγάλη χαρά ανταποκρίθηκε ως συνδιοργανώτρια στη συλλογική προσπάθεια των επιστημονικών ενώσεων των θετικών επιστημών για να συζητήσουμε για την σχέση του περισσότερου από το 50% του πληθυσμού της Γης με την Επιστήμη, την επιστήμη που βελτιώνει τη ζωή μας, που εξαλείφει τους φόβους, τις προκαταλήψεις, τις δεισιδαιμονίες, αλλά που μέχρι και σήμερα δεν έχει κατορθώσει να άρει τα στερεότυπα που θεωρούν τον άνδρα πιο επιστήμονα, από την επιστήμονα γυναίκα.

Πόσες και πόσοι θα θυμηθούμε το όνομα μιας σημαντικής γυναίκας επιστήμονα, όταν μας ρωτήσουν ξαφνικά; Ακόμη και σε μας το στερεότυπο είναι βαθιά ριζωμένο.

Η ιστορία της επιστήμης μπορεί να δώσει πολλές εξηγήσεις για τη μικρή παρουσία των γυναικών στο επιστημονικό στερέωμα και η έλλειψη ισότητας στις ευκαιρίες, ο πολύπλοκος και πολλαπλός ρόλος που η κοινωνία τους επιφυλάσσει, αλλά και τα διλλήματα που φαίνεται να τις αφορούν αποκλειστικά σίγουρα δεν βοηθούν στην ανάδειξη των ικανοτήτων τους στην επιστήμη και τις καθιστούν εύκολα θύματα αυτών που ως μοναδικό καθήκον έχουν την επαγγελματική τους σταδιοδρομία.

Αν όμως το μισό ανθρώπινο δυναμικό μιας χώρας δεν είναι παραγωγικό, τότε οι επιπτώσεις στην καινοτομία, την ανταγωνιστικότητα και την οικονομία, αλλά και στην ίδια την κοινωνία είναι καταστροφικές, πολύ περισσότερο γιατί είναι καθολικά αποδεκτό ότι η ενσυναίσθηση, ανεπτυγμένη ιδιαίτερα στις γυναίκες, αναδεικνύεται σε καθοριστικό πλέον παράγοντα για την κοινωνική συνοχή και ισορροπία.

Η ΕΕΧ προσδοκά ότι η σημερινή εκδήλωση είναι η πρώτη από πολλές που θα ακολουθήσουν με τη συνεργασία των επιστημονικών ενώσεων των θετικών επιστημών με στόχο σταθερά να αναδεικνύουμε, να στηρίζουμε και να εμπνέουμε τις επιστήμονες να μετέχουν ισότιμα στην παραγωγή νέας γνώσης και καινοτομίας, να ρισκάρουν και να διεκδικούν ίσες ευκαιρίες στην επιστημονική ανέλιξη, με ίδιες συνθήκες, ίδιο σεβασμό και ίδιες απολαβές.

Χρονοπούλου Αγγελική Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία

Αξιότιμοι προσκεκλημένοι μας, αγαπητοί συνάδελφοι και συναδέλφισσες, φίλοι και φίλες
Καλημέρα σας

Θα ήθελα, με τη σειρά μου, να σας καλωσορίσω εκ μέρους της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας, ειδικότερα εκ μέρους του Προέδρου της και του Γενικού Γραμματέα, των 15 μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και των 3 μελών της Εξελεγκτικής Επιτροπής και φυσικά εκ μέρους των μελών της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας της μεγάλης αυτής οικογένειας των μαθηματικών ανδρών και γυναικών που ιδρύθηκε το 1918, και το 2018 γιόρτασε τα 100 χρόνια συνεχούς λειτουργίας κατακτώντας και το «χρυσό μετάλλιο της Ακαδημίας Αθηνών για το 2018». Σε αυτό το επιστημονικό Σωματείο την Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία συμμετέχω ενεργά ως μέλος.

Η ιδέα της διοργάνωσης της ημερίδας από 7 Επιστημονικές Ενώσεις (με τίτλο ομόφωνα «*Η παρουσία των γυναικών στις θετικές επιστήμες: προβληματισμοί και προοπτικές*») υπήρξε έμπνευση του Προέδρου της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας σε συνεργασία με τον Γενικό Γραμματέα της. Η δική μου συμμετοχή στην Οργανωτική Επιτροπή σηματοδοτεί και το ενεργό ενδιαφέρον ενός μέλους της ΕΜΕ και ειδικότερα καταγράφει με ενάργεια πως η Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία δεν στερεί ευκαιρίες από γυναίκες μέλη της αντίθετα προκαλεί ευκαιρίες αξιοποιώντας τα ενδιαφέροντά τους, τις εμπειρίες τους και τα εν γένει προσόντα τους.

Στον χώρο των Θετικών Επιστημών οι γυναίκες πτυχιούχοι δεν είναι αριθμητικά υπέρτερες από τους άνδρες. Αυτή η πραγματικότητα επιτείνεται αναλογικά προς το χειρότερο όσο εξελίσσονται άνδρες και γυναίκες στην επαγγελματική βαθμίδα.

Από την περίοδο που είμαστε φοιτητές η αναλογία που έζησα στην πράξη ήταν, τη δεκαετία του 1970, ως πρωτοετής 200 φοιτητές και 7 μόλις φοιτήτριες. Αργότερα στη Μέση Εκπαίδευση, σε Λύκειο, η αναλογία γυναικών προς άνδρες συναδέλφους που αναλάμβαναν «Δέσμες» ή «Πανελλήνιες» ήταν συντριπτική για τις γυναίκες. Αντίθετα στις χαμηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες οι γυναίκες υπερτερούν, με αρχή το Νηπιαγωγείο όπου ήταν όλες οι διδάσκουσες γυναίκες (και σχετικά πρόσφατα παραισφρέουν και άνδρες). Στο Δημοτικό και μέχρι το Γυμνάσιο (που αφορά τις Θετικές Επιστήμες) η πλειονότητα των διδασκόντων και πάλι είναι γυναίκες.

Από εκεί και πάνω, όπως προανέφερα, στο Λύκειο, η αναλογία αντιστρέφεται συντριπτικά υπέρ των ανδρών, φυσικά και στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ερευνητικά Κέντρα κλπ στην κορυφή δηλαδή της εκπαιδευτικής πυραμίδας η κατάσταση επιδέχεται βελτίωση για να γίνει απλά ανεκτή.

Και η εκπαίδευση είναι μόνο ένα παράδειγμα ενδεικτικό μεν αλλά ακριβές και αξιόπιστο. Αλλά και σε άλλους επαγγελματικούς χώρους ιδιωτικούς ή δημόσιους αναγνωρίζεται αυτό που οι επιστήμονες (άνδρες και γυναίκες) αναγνώρισαν, κατέγραψαν και ανέδειξαν ως φαινόμενο, την «γυάλινη οροφή», που είναι και το background της αφίσας της ημερίδας που θα παρακολουθήσετε.

Τελειώνοντας, σας εκφράζω τις ευχαριστίες μας για την τιμή που μας κάνατε να αφιερώσετε χρόνο, το πλέον πολύτιμο αγαθό των ανθρώπων, που δεν αγοράζεται, δεν πωλείται και δεν αντικαθίσταται και ελπίζω να βρείτε ενδιαφέρουσες τις προσεγγίσεις που επιλέξαμε με προσοχή να σας παρουσιάσουμε και φεύγοντας από εδώ πιο υποψιασμένοι για τα ζητήματα διάκρισης σε βάρος των γυναικών επιστημόνων να έχετε τεταμένες τις κεραίες σας και με κάθε ευκαιρία να υποστηρίζετε πραγματικά τις άλλες γυναίκες. Αλλά πάνω από όλα ως πραγματικοί άνθρωποι άνδρες και γυναίκες να υποστηρίζετε τους άλλους ανθρώπους.

Με αυτή την επιλογή σας, σας εύχομαι στο μέλλον, που για σας είναι πολύ μακρινό, να ζήσετε με δικαιότερο τρόπο σε έναν κόσμο χωρίς διακρίσεις, χωρίς εκμετάλλευση, ελεύθερο και πιο φωτεινό.

Τσίγκος Δημήτριος

Ένωση Πληροφορικών Ελλάδος

Καλημέρα σε όλους

Θα ήθελα πρώτα απ' όλα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τους οργανωτές της ημερίδας και τους εκπροσώπους της πολιτικής ηγεσίας που είναι σήμερα εδώ να ακούσουν τις απόψεις μας για τα πολύ σημαντικά αυτά ζητήματα καθώς και το Πανεπιστήμιο Αθηνών που μας φιλοξενεί.

Το 1996 πέρασα στο Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών του Πανεπιστημίου Κρήτης. Ένα μικρό τμήμα. Έφτασα εκεί, 60 πρωτοετείς. Κοιτάζω γύρω γύρω στην υποδοχή (των πρωτοετών), 15 κοπέλες, λέω κάτι περίεργο συμβαίνει εδώ. Γιατί; Μετά βέβαια έμαθα και από συναδέλφους, σε όλα τμήματα, ότι αλλού ήταν πολύ χειρότερα. Στα Χανιά είχε ένα άλλο Τμήμα, επίσης πληροφορικής, όπου είχανε 5 φοιτήτριες στους 50, ποσοστό 10%.

Στη συνέχεια μαθαίνοντας τους καθηγητές μου, είδα ότι στα μέλη ΔΕΠ, ήταν μικρό τμήμα, αν δεν κάνω λάθος είχαμε 17 ή 18 μέλη ΔΕΠ, τότε υπήρχε μια γυναίκα. Σήμερα είναι πολύ καλύτερα. Μάλιστα θα δούμε στη συνέχεια ένα βίντεο με μια καθηγήτρια του Τμήματος Επιστήμης Υπολογιστών, την κυρία Παπαδοπούλη, η οποία έχει μια εξαιρετικά λαμπρή καριέρα και είναι καμάρι του Τμήματος.

Να δούμε όπως πού βρισκόμαστε. Η συμμετοχή των γυναικών είναι πάρα πολύ χαμηλή. Προχωρώντας και μαθαίνοντας είδα ότι το τελευταίο επιστημονικό πεδίο που θα έπρεπε να συμβαίνει αυτό είναι η Πληροφορική. Είναι δηλαδή ειρωνικό. Η πληροφορική θεμελιώθηκε από τις γυναίκες. Είναι μια γυναικεία επιστήμη. Κάτι που πολλοί δεν γνωρίζουν. Γιορτάσαμε πρόσφατα τα 200 χρόνια από την ελληνική επανάσταση. Ο λόρδος Βύρων νομίζω ότι έχει καταγραφεί στην Ιστορία. Δεν ξέρω πόσοι από εσάς γνωρίζετε ότι η κόρη του λόρδου Βύρωνα, η Ada - υπάρχει γλώσσα προγραμματισμού Ada Byron ή Ada Lovelace - είναι η πρώτη προγραμματίστρια παγκοσμίως. Είναι ο πρώτος άνθρωπος που έδειξε ότι ο υπολογιστής μπορεί να κάνει κάτι παραπάνω από αυτό που λέει το πενιχρό του όνομα. Δηλαδή μαθηματικούς υπολογισμούς. Ότι μπορούμε να έχουμε υπολογιστές γενικού σκοπού. Να κάνουμε τα πάντα. Αυτό το έδειξε η Ada πρώτη.

Ποιο είναι το μεγαλύτερο επίτευγμα του ανθρώπου στον 20ο αιώνα; Τι θα πει άραγε ένας ιστορικός το 2500; Τι πέτυχε ο άνθρωπος τον 20ο αιώνα; Ποιο ήταν το μαγικό; Δεν ήταν ότι πήγαμε στην Σελήνη, ό,τι πιο εντυπωσιακό πέτυχε ο άνθρωπος; Πώς το πέτυχε ο άνθρωπος αυτό; Το πέτυχε χάρη στη Margaret Hamilton. Τη γυναίκα που συντόνισε τους προγραμματιστές, οι οποίοι έφτιαξαν το software, που οδήγησε τα διαστημόπλοια Apollo στην Σελήνη. Πρώτα και κύρια χάρη στη Margaret Hamilton.

Δεν είναι λοιπόν μόνο ηθικό το ζήτημα ή κοινωνικό. Οι γυναίκες είναι καλύτερες σε πάρα πολλά πράγματα. Αυτή είναι η αλήθεια. Οπότε νομίζω πρέπει να δούμε και την ωφελιμιστική διάσταση του θέματος, διότι τα ανθρώπινα όντα έτσι προχωράνε μπροστά.

Προσωπικά ασχολούμαι επαγγελματικά με αυτό που λέμε νεοφυείς επιχειρήσεις, εμένα μ' αρέσει πιο πολύ ο όρος οικονομία της γνώσης, της συνεργασίας και της δημιουργικότητας. Τι λένε διεθνώς οι στατιστικές; Οι καλύτερες Startup CEOs είναι γυναίκες. Εμείς που βοηθάμε νεοφυείς επιχειρήσεις, είμαστε αυτό που λέει επιχειρηματικοί άγγελοι (Angels Investors), όποτε βλέπουμε γυναίκα CEO τρέχουμε. Αλλά δεν βλέπουμε όμως. 7% είναι.

Πρέπει λοιπόν να αναγνωρίσουμε ότι την κουβέντα περί ισότητας, προσωπικά τη θεωρώ και λίγο ξεπερασμένη. Οι γυναίκες είναι καλύτερες. Αυτή είναι η πραγματικότητα. Πρέπει να δούμε γιατί είμαστε τόσο πίσω. Είμαστε πολύ πίσω. Τι μπορεί να γίνει.

Βραχυπρόθεσμα το μόνο που μπορεί να γίνει είναι περισσότερες χρηματοδοτήσεις για γυναίκες ερευνήτριες. Πρέπει να δώσουμε κίνητρα. Βραχυπρόθεσμα μόνο τα κίνητρα δουλεύουν. Πολύ ισχυρά κίνητρα. Ποσοτώσεις. Υπήρχε μια πολύ μεγάλη συζήτηση παλιά, αν έχουν νόημα, και στην πολιτική νομίζω, οι ποσοτώσεις για τις γυναίκες. Πολύ καταφέρθηκαν εναντίον. Εγώ είμαι πολύ υπέρ. Ποσοτώσεις. Πρέπει αυτό να καταλάβει η κοινωνία μέσα από τα κίνητρα. Πολλές χρηματοδοτήσεις.

Επόμενο βήμα, μεσοπρόθεσμα. Στην εκπαίδευση. Και πρώτα και κύρια στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εκεί δυστυχώς που έχει γίνει η μεγάλη ζημιά. Αν εξακολουθεί η κοινωνία να θεωρεί φυσιολογικό: «Αυτό το παιδί είναι πολύ καλό στα μαθηματικά, αγόρι. Αυτό είναι πολύ καλό στα φιλολογικά, κορίτσι». Αυτό το θεωρούν φυσιολογικό, το λένε, ακόμα και οι καθηγητές. Και μετά λέμε γιατί δεν έχουμε γυναίκες στην πληροφορική. Τι περιέργο.

Και κλείνω αγαπητοί φίλοι με το μακροπρόθεσμο και είναι κοινωνικό και ας μου επιτραπεί κατ' εξοχήν πολιτικό με την αυθεντική έννοια του όρου πολιτικό. Όταν βλέπουμε ένα παιδάκι δύο χρονών και αυθόρμητα χωρίς να το σκεφτούμε λέμε τι καλό και έξυπνο παιδάκι το αγοράκι και τι καλό και όμορφο παιδάκι το κοριτσάκι, τότε το πρόβλημα δεν θα λυθεί ποτέ. Αυτό νομίζω είναι η πολιτική διάσταση του ζητήματος.

Σας ευχαριστώ πολύ. Εύχομαι κάθε επιτυχία.

Πειρουνάκης Δημήτρης

Ένωση Πτυχιούχων Περιβαντολόγων Ελλάδος

Καλημέρα σας,

Θα επιθυμούσα και εγώ με την σειρά μου ως Πρόεδρος της Ένωσης Περιβαλλοντολόγων Ελλάδας να σας καλωσορίσω και να σας ευχαριστήσω για την παρουσία σας στη σημερινή ημερίδα και ιδιαιτέρως θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω τα μέλη της οργανωτικής επιτροπής, τους επίσημους προσκεκλημένους, καθώς επίσης και τους κεντρικούς ομιλητές.

Τα μέλη της οργανωτικής επιτροπής επίσης για την όμορφη συνεργασία που είχαμε όλο το προηγούμενο διάστημα με στόχο την διοργάνωση της σημερινής εκδήλωσης. Μιας εκδήλωσης ιδιαιτέρως σημαντικής για δύο λόγους. Ο πρώτος για το ίδιο το θέμα που πραγματεύεται δηλαδή την παρουσία και τον ρόλο των γυναικών στις θετικές επιστήμες και ο δεύτερος για τη σημαντική αυτή συνέργεια, η οποία βρήκε αποδοχή από το σύνολο των επιστημονικών ενώσεων των Θετικών Επιστημών.

Φαίνεται πως οι προβληματισμοί μας είναι κοινói σε πολλούς τομείς και η σημερινή εκδήλωση είμαι σίγουρος πως θα αποτελέσει την αρχή μιας εποικοδομητικής συνεργασίας που θα μας ενώσει ακόμα περισσότερο.

Η Ένωση Περιβαλλοντολόγων Ελλάδας αποτελεί ένα επιστημονικό σωματείο το οποίο ιδρύθηκε το 1995 με κύριο σκοπό την ανάληψη δράσεων για την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάδειξη και προαγωγή της περιβαλλοντικής επιστήμης σε Εθνικό επίπεδο και την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης και ευαισθητοποίησης μέσα από την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Η Ένωση Περιβαλλοντολόγων Ελλάδος είναι σημαντικά ευαισθητοποιημένη επίσης σε θέματα ισότητας. Πιστεύει στην εξάλειψη των διακρίσεων και παρενοχλήσεων, στο σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Και πώς να μην πιστεύουμε σε όλα αυτά τα ιδανικά, τη στιγμή που μια γυναίκα ήταν η πηγή έμπνευσης του περιβαλλοντικού κινήματος. Μια σημαντική επιστήμονας και συγγραφέας η Rachel Carson, η οποία το 1962, εξέδωσε το βιβλίο «Σιωπηλή Άνοιξη», προειδοποιώντας για τον κίνδυνο που διατρέχει ο πλανήτης από την χρήση χημικών εντομοκτόνων και κυρίως για το φάρμακο DDT. Με τη δημοσίευση των επιστημονικών στοιχείων και του βιβλίου η επιστήμονας αυτή δέχτηκε επίθεση από τις χημικές βιομηχανίες, τον τύπο, από επιστήμονες αλλά και από τη δημόσια διοίκηση. Κατηγορήθηκε ως επιστημονικά ανεπαρκής και δέχτηκε σεξιστικές κατηγορίες ως γυναίκα που ασχολούνταν με τη γενετική, ενώ δεν είχε αποκτήσει παιδιά. Όμως η αλλαγή είχε ήδη ξεκινήσει και έτσι το πείσμα ενός ανθρώπου για την αναγκαιότητα της προστασίας του περιβάλλοντος αλλά και για το αναφαίρετο δικαίωμα στη δημόσια υγεία, οδήγησε μετά από λίγα χρόνια στην απαγόρευση του DDT και στην ίδρυση της γνωστής σε όλους μας Υπηρεσίας Περιβαλλοντικής Προστασίας των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η Ένωση Περιβαλλοντολόγων Ελλάδος πιστεύει στην Αειφόρο Ανάπτυξη. Αειφόρος Ανάπτυξη σημαίνει ικανοποιώ τις ανάγκες του παρόντος με σεβασμό προς τη φύση, χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες.

Η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών θεμάτων είναι πολυδιάστατη. Χρειάζεται η συμμετοχή του κάθε πολίτη μέσα στην κοινωνία μας, η συμμετοχή των εταιρειών και προφανώς να υπάρξει και η πολιτική βούληση.

Έχουν περάσει 46 χρόνια από την Καταστατική Χάρτα του Βελιγραδίου και το Διεθνές Συνέδριο της UNESCO, όπου κατέστη σαφής η αναγκαιότητα αλλαγής της ανθρώπινης στάσης και δράσης για το παγκόσμιο περιβάλλον μέσα από τα σχολεία. Δυστυχώς όμως μέχρι σήμερα στο Ελληνικό σχολείο δεν έχουμε ακόμα τακτικό μάθημα περιβαλλοντικής αγωγής στην τυπική εκπαίδευση. Πως λοιπόν θέλουμε να διαμορφώσουμε τον υπεύθυνο πολίτη του μέλλοντος, όταν δεν τον εκπαιδεύουμε στα δημοτικά τα γυμνάσια και τα λύκεια; Πώς θα δημιουργήσουμε τον υπεύθυνο πολίτη, τον υπεύθυνο επιχειρηματία;

Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση είναι κάτι που αναπτύσσεται μέσα από τα βιώματα. Όπως ακριβώς τα παιδιά μας αγάπησαν τα Μαθηματικά, τη Φυσική, τη Χημεία και δημιούργησαν στη συνέχεια ως ερευνητές και επαγγελματίες όλες αυτές τις ανακαλύψεις και τεχνολογικά επιτεύγματα, έτσι ακριβώς θα αγαπήσουν και το Περιβάλλον και θα αντιληφθούν την έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης.

Όπως είχε πει πριν 50 χρόνια η Rachel Carson, ζούμε στην εποχή των ειδικών που καθένας τους εξετάζει μονάχος του το δικό του πρόβλημα, χωρίς να συνειδητοποιεί χωρίς να βλέπει το ευρύτερο πλαίσιο του προβλήματος αυτού. Έτσι πιστεύουμε και εμείς. Μιλάμε για διεπιστημονικότητα. Η σημερινή ημερίδα αποτελεί ένα έμπρακτο παράδειγμα. Πρέπει να μάθουμε να ακούμε προκειμένου να αντιληφθούμε την πηγή του προβλήματος και να την αντιμετωπίσουμε. Έτσι ακριβώς συμβαίνει και με τις γυναίκες επιστημότισσες. Οι υπαρκτές έμφυλες διακρίσεις στην κοινωνικο - οικονομική και πολιτική ζωή αντανακλώνται και στην επιστήμη, με αποτέλεσμα να μην κατέχουν ακόμα και σήμερα τη θέση που τους αναλογεί στην επιστημονική κοινότητα και ενώ κατέχουν την πλειοψηφία των σπουδαζόντων φοιτητών, δεν κατέχουν στο ποσοστό που τους αναλογούσε επιστημονικές θέσεις εργασίας υψηλού επιπέδου. Σίγουρα ένας λόγος μπορεί να είναι και το ότι η μητρότητα της καθυστερεί, όμως σίγουρα το έμφυλο χάσμα συνεχίζεται εξαιτίας της υποεκπροσώπησης στις θέσεις λήψης αποφάσεων. Όλες αυτές οι διαφοροποιήσεις δεν μπορούν να εξαλειφθούν γρήγορα εάν δεν υπάρξει πλήρης αναμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος. Επιθυμούμε να διαμορφωθεί ένα βιωματικό διαδραστικό κέντρο γνώσης με περισσότερη επικοινωνία, κοινωνικοποίηση, τέχνες και ευαισθητοποίηση.

Ας είναι αυτή η άνοιξη, η σιωπηλή άνοιξη της αναμόρφωσης του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Είμαστε όλοι εδώ για να βοηθήσουμε την πολιτεία να λάβει πιο θαρραλέες αποφάσεις.

Σας ευχαριστούμε.

Μαυρικήκη Ευαγγελία

Πανελλήνια Ένωση Βιοεπιστημόνων

Θα περίμενε κανείς στην αρχή του χαιρετισμού μας για την ημερίδα με τίτλο οι γυναίκες στην επιστήμη να αναφερθούμε σε αυτό ακριβώς το θέμα που δηλώνει ο τίτλος της. Αλλά, οι γυναίκες στην επιστήμη είναι μια τόσο “παράδοξη” παρουσία όσο και η επιστήμη στην κοινωνία. Με άλλα λόγια, η σημασία της βιολογίας στη σημερινή κοινωνία, αλλά και όλων των επιστημών - εκπρόσωποι των οποίων βρισκόμαστε σήμερα εδώ - είναι τόσο κοντά με τη σημασία της παρουσίας των γυναικών στην επιστήμη. Σε μια θρησκόληπτη, ανδροκρατούμενη και με, μάλλον, μειούμενο ενδιαφέρον για την επιστήμη κοινωνία η επιστήμη και οι γυναίκες μοιάζουν με ξένα σώματα. Ποσώς δε οι γυναίκες στην επιστήμη.

Άρα, είναι απαραίτητο να αναγνωρίσουμε τη σημασία της επιστήμης και στη συνέχεια, φυσικά, και το ρόλο των γυναικών σε αυτήν. Οι λόγοι είναι πολλοί και σημαντικοί, αλλά την αφορμή την έδωσε η πρόσφατη και συνεχιζόμενη πανδημία COVID-19, που εκτός από τις προφανείς επιπτώσεις της στη δημόσια υγεία και τις κοινωνίες σε παγκόσμιο επίπεδο, έφερε στην επιφάνεια σημαντικές προβληματικές όπως η έλλειψη βιολογικού εγγραμματος και η έλλειψη εμπιστοσύνης απέναντι στην επιστήμη. Επιπλέον, η μαζική χρήση υλικών όπως μάσκες, αντισηπτικά κ.ά. που προηγουμένως χρησιμοποιούνταν μόνο από συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, φέρνει στο προσκήνιο σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις οι οποίες μέχρι πρότινος δεν έχουν αντιμετωπιστεί επαρκώς, υπονομεύοντας τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης που έχουν τεθεί από τα Ηνωμένα Έθνη.

Για να μπορέσουμε να αποφύγουμε και να ξεπεράσουμε τα εμπόδια που αναδύονται από την τρέχουσα πανδημία της COVID-19, αλλά και πιθανών επόμενων, οι δημοκρατικές κοινωνίες πρέπει να επενδύσουν στην επιστημονική συμμετοχή και στον επιστημονικό εγγραμματοσμό των πολιτών τους. Όλων των πολιτών τους!!!!

Για το σκοπό αυτό, τα σχολεία, θα πρέπει να αναπτύσσουν ένα σημαντικό μέρος του προγράμματος τους για τις Φυσικές Επιστήμες, να είναι ανοιχτά στην κοινωνία, να προσεγγίζουν ευάλωτες ομάδες και να δημιουργούν ουσιαστικές ευκαιρίες μάθησης όχι μόνο για τους μαθητές/μαθήτριες αλλά και για τις οικογένειές τους και για τις τοπικές κοινωνίες. Να δίνεται η δυνατότητα για άμεση εμπλοκή των μαθητών/μαθητριών με επιστήμονες, με άτομα που προωθούν την επιστήμη και με διάφορα μέλη της κοινωνίας, μέσω μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας η οποία θα αφορμάται από τα προβλήματα και θα προσανατολίζεται στην επίλυσή τους.

Λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικές προβληματικές που προέκυψαν από την πανδημία της COVID-19 και αντλώντας δεδομένα από προηγούμενες εμπειρίες θεωρούμε απαραίτητη τη δημιουργία Διεπιστημονικών Ερευνητικών κοινοτήτων – μια αρχή θεωρούμε ότι είναι η σημερινή ημερίδα - οι οποίες θα προωθούν

- τον επιστημονικό εγγραμματοσμό των πολιτών και
- την εμπιστοσύνη στην επιστήμη και τους επιστήμονες.

Φυσικά, μια τέτοια προσπάθεια θα περιλαμβάνει την καταπολέμηση των προκαταλήψεων και των έμφυλων στερεοτύπων – σχετικά με τις επιδόσεις και τις δυνατότητες των γυναικών στις Φυσικές Επιστήμες – τα οποία λειτουργούν αποτρεπτικά στην πρόσβαση των γυναικών σε διάφορους επιστημονικούς κλάδους.

Αν επιχειρήσει κανείς να καταγράψει τα μέλη ΔΕΠ των Βιολογικών Τμημάτων θα διαπιστώσει ότι η αναλογία γυναικών – ανδρών είναι περίπου 1:2 (με εξαίρεση το ΑΠΘ όπου είναι περίπου 1:1). Διαπιστώνουμε, δηλαδή, ότι οι γυναίκες ακόμη και σήμερα δεν έχουν τη θέση που τους αναλογεί στη βιολογική επιστημονική κοινότητα.

Ωστόσο, η βιολογία αποτελεί την επιστήμη για την οποία το ενδιαφέρον των γυναικών φαίνεται να είναι μεγαλύτερο συγκριτικά με τις άλλες Φυσικές Επιστήμες. Παρόλα αυτά, και πάλι βλέπουμε να μην εκπροσωπούνται όπως θα έπρεπε οι γυναίκες σε ακαδημαϊκές/ερευνητικές θέσεις. Αυτή η ανισορροπία, φυσικά εντείνεται καθώς σε θέσεις ευθύνης τα δύο φύλα δεν έχουν ίση εκπροσώπηση.

Χαιρετίζω λοιπόν, εκ μέρους της ΠΕΒ, τη σημαντική αυτή ημερίδα με τη διττή προσέγγιση σε δύο τεράστια κεφάλαια της κοινωνίας: στην επιστήμη και στις γυναίκες. Και από τη θέση αυτή οφείλω να ευχαριστήσω θερμά την Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία που ανέλαβε τη μεγαλύτερη ευθύνη της διοργάνωσης.

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

«Η έμφυλη διάσταση στις Θετικές Επιστήμες: Γιατί τώρα»

**Λεοντσίνη Μαρία,
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΤΕΑΠΗ – ΕΚΠΑ**

**Πρόεδρος της Επιτροπής Ισότητας των Φύλων και Καταπολέμησης
των Διακρίσεων**

Το φύλο της επιστήμης: ένα «πρόβλημα» με δύο (τουλάχιστον) όψεις.

Η συζήτηση ανάμεσα σε πανεπιστημιακούς των θετικών και των κοινωνικών επιστημών είναι συνήθως αδύνατη, μοιάζει με μη-διάλογο, αφού τα σημεία εκκίνησης, οι επιστημολογικές παραδοχές, οι βασικές αξίες διαφέρουν τόσο που δυσχεραίνουν οποιαδήποτε ανταλλαγή. Οι φιλόσοφοι των επιστημών έχουν σίγουρα καταφέρει να γεφυρώσουν τα χάσματα, με τρόπους αναμφισβήτητα γόνιμους και διανοητικά προκλητικούς.

Υπενθυμίζω όμως το σημερινό πλαίσιο: βρισκόμαστε σε μια δημόσια συζήτηση, την οποία οργανώνουν επιστημονικές ενώσεις των Θετικών Επιστημών, με θέμα την παρουσία των γυναικών στις Θετικές Επιστήμες (ΘΕ).

Στο ίδιο πλαίσιο, θα ήθελα να ξεκινήσω με μια διευκρινιστική παρέκβαση *τοποθετώντας* τη γνώση μου¹: δεν είμαι φιλόσοφος της επιστήμης για να ελπίζω στη γεφύρωση του χάσματος. Προέρχομαι από τις Σπουδές Φύλου στις Κοινωνικές Επιστήμες και η ιδιότητά μου ως πρόεδρου της Επιτροπής Ισότητας των Φύλων του ΕΚΠΑ καθοδηγεί την παρουσίασή μου σε αδρές γραμμές, με την απόβλεψη ότι το πανεπιστήμιο οφείλει να είναι χώρος εμπέδωσης σχέσεων ισότητας, άρα ότι το πλαίσιο της ακαδημαϊκής ελευθερίας επιτρέπει τη διαβρωτική ανταλλαγή, με στόχο τη βελτίωση του παραγόμενου έργου, αλλά και των συνθηκών παραγωγής του. Τα θέματα που θα πραγματευτώ έχουν γίνει αντικείμενο μελέτης εδώ και πολλές δεκαετίες, συνιστούν τεράστιους τομείς διερεύνησης και αντικείμενα πανεπιστημιακών τμημάτων και ερευνητικών κέντρων διεθνώς. Δεν προτίθεμαι ούτε μπορώ

---

¹ Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist studies*, 14(3), 575-599.

να τα καλύψω στο σύνολό τους. Θα επιχειρήσω ένα είδος εκλεκτικιστικής σύνθεσης², που ελπίζω να ευνοήσει την ανταλλαγή μεταξύ μας και ίσως την λήψη μέτρων ή την προσπάθεια σε μια εξισωτική κατεύθυνση στο πανεπιστήμιο.

Άρα: είμαστε εδώ για να συζητήσουμε για ένα «πρόβλημα», με πολλές όψεις: αν η παρουσία των γυναικών στις ΘΕ είναι πρόβλημα, αυτό σημαίνει ότι 1. η παρουσία τους δεν είναι αυτονόητη 2. υπάρχουν εμπόδια (υλικά, συμβολικά, κοινωνικά και θεσμικά) στην πρόσβαση και στην πορεία τους. Η περιορισμένη παρουσία των γυναικών σε πανεπιστημιακές θέσεις ΘΕ εγγράφεται στις αυτονόητες παραδοχές μας, όπως και η απουσία των αντρών από την Προσχολική Αγωγή. Και στις δυο περιπτώσεις, η αυτονόητη παρουσία ή απουσία δεν γίνονται αντικείμενο διερώτησης, καθώς αποδίδονται είτε σε ανατομικά ή βιολογικά χαρακτηριστικά, στα οποία δεν είναι δυνατό να παρέμβουμε, καθώς απορρέουν αιτιακά από μια «φυσική» και απaráλλακτη προδιάθεση ή διευθέτηση, ή σε κοινωνικές συμβάσεις που διέπουν τον τρόπο ζωής μας, χωρίς ωστόσο να πιστεύουμε ότι μπορούμε να τις αλλάξουμε ή να τις διορθώσουμε. Ο έμφυλος καταμερισμός συμμετοχής στη γνώση και στους κόσμους της αντιμετωπίζεται συνήθως ως δεδομένος και εν πολλοίς αναπόφευκτος. Η αντίδραση που συνοδεύεται από την άρνησή του ωστόσο, είναι ενδεικτική των εμποδίων που και στις δυο περιπτώσεις παράγονται από τη συναίνεσή μας στις κοινωνικές κανονιστικές διευθετήσεις. Θα ξεκινήσω από τη συγκυρία, θα συνεχίσω με ορισμένα στοιχεία που αφορούν το ΕΚΠΑ και στη συνέχεια θα προσπαθήσω να παρουσιάσω σε αδρές γραμμές μερικές αναλύσεις για τους τρόπους με τους οποίους η έμφυλη διάσταση ιεραρχεί το πεδίο των ΘΕ και παράγει την έμφυλη ανισότητα.

Γιατί τώρα;

Οι νομικές δεσμεύσεις σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, οι οποίες συνήθως ακολουθούν την άλλοτε «μετέμφοδίων» διαδικασία συμμόρφωσης της Ελλάδας σε ευρωπαϊκές οδηγίες ή συνοδεύουν τη «σθεναρή αντίσταση» στο gender mainstreaming, δηλ. στην «ένταξη της διάστασης του φύλου και του στόχου της ισότητας των φύλων σε όλες τις δημόσιες πολιτικές» επιτρέπουν τη σημερινή συζήτηση³.

Από το 2001 εκπονούνται Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Ισότητα των Φύλων, που υλοποιούνται εν μέρει, αλλά στη διάρκεια της εικοσαετίας, μπορούμε να εντοπίσουμε τα θετικά αποτελέσματά τους τόσο ως προς τη βελτίωση της θέσης των γυναικών σε συγκεκριμένους τομείς όσο κι ως προς τις αντιστάσεις στην εφαρμογή τους. Ο νόμος 4589/19 θεσμοθετεί τις Επιτροπές Ισότητας των Φύλων στα ΑΕΙ με πρώτο στόχο στην εκπόνηση και

---

² Η εκλεκτικιστική σύνθεση που ακολουθεί αντλεί την κατάταξη των θεματικών και αρκετά σημεία της προβληματικής της από το Crasnow, Sharon, "Feminist Perspectives on Science", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2020/entries/feminist-science/>.

³ Βλ. σχετικά: Μαρία Στρατηγάκη: *Πολιτικές Ισότητας των Φύλων: ΟΗΕ, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ελλάδα*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια 2021.

την υλοποίηση Σχεδίων Δράσης για την Έμφυλη Ισότητα σε όλα τα ελληνικά ΑΕΙ και το νέο πλαίσιο του χρηματοδοτικού εργαλείου Horizon Europe 2021-2027 καθιστά εφικτή και πιεστική την άμεση εφαρμογή του νόμου, αφού θέτει ως προτεραιότητα τη δέσμευση στην έμφυλη ισότητα στην έρευνα και την καινοτομία με έμφαση σε τρία σημεία: α) η ύπαρξη Σχεδίου Δράσης για την Έμφυλη Ισότητα αποτελεί εφεξής κριτήριο αιρετότητας για ορισμένες κατηγορίες νομικών οντοτήτων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, β) η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο περιεχόμενο της έρευνας και της καινοτομίας συνιστά κριτήριο ανάθεσης και αξιολογείται σύμφωνα με το κριτήριο αριστείας (εκτός αν ορίζεται ρητώς διαφορετικά στην περιγραφή του θέματος) και γ) στοχεύει στην προώθηση της έμφυλης ισορροπίας σε όλο το πρόγραμμα με στόχο τη συμμετοχή γυναικών κατά 50% σε όλα τα σχετικά συμβούλια, τις ομάδες εμπειρογνομώνων, τις επιτροπές αξιολόγησης και εισάγει την έμφυλη ισορροπία στις ερευνητικές ομάδες ως κριτήριο κατάταξης σε περιπτώσεις ισοβαθμίας.

Ο νόμος 4589/19 και τα αιτήματα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για πολιτική φύλου στα ΑΕΙ συμπίπτουν περίπου χρονικά με την έκρηξη του ελληνικού #metoo το 2020, την ευρεία μηντιακή προβολή των γυναικοκτονιών καθώς και των επιπτώσεων ενδο-οικογενειακής βίας σε περίοδο εγκλεισμού⁴. Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας είναι ωστόσο αποτέλεσμα μιας μακροχρόνιας διαδικασίας κινηματικών δράσεων, φεμινιστικών διεκδικήσεων και πολιτικών προσπαθειών που ξεκινάει από τη Μεταπολίτευση και συνεχίζεται αλλάζοντας μορφές και αιτήματα⁵. Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, δραστηριοποιούνται γυναικείες και ΛΟΑΤΚΙ + οργανώσεις σε τυπικές και άτυπες μορφές, όπως τα γυναικεία τμήματα των κομμάτων, των συνδικάτων, γυναικείες φοιτητικές ομάδες, γυναικεία δίκτυα της κοινωνίας πολιτών, αγροτικοί συνεταιρισμοί, κ.λπ. Τα ζητήματα φύλου, έμφυλων ανισοτήτων, σεξουαλικότητας και ταυτοτήτων είχαν ήδη ενταχθεί στον κοινωνικό λόγο και οι δυο παράγοντες της εποχής στην οποία αναφέρομαι, δηλ. ο νόμος για τις Επιτροπές Ισότητας των Φύλων στα ΑΕΙ και το #metoo συνιστούν μόνο δυο συνθήκες που ευνοούν την εμβάθυνση της συζήτησης και την εμπέδωση πολιτικών ισότητας.

Λίγα στοιχεία για την έμφυλη (αν)ισότητα στα ελληνικά ΑΕΙ:

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE), η Ελλάδα κατατάσσεται τελευταία στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Δείκτη Ισότητας φύλων, με βαθμολογία 52,5 στα 100.

⁴ Βλ. Eurofound (2022), *COVID-19 pandemic and the gender divide at work and home*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, "Measuring Femicide in Greece", *EIGE*, 22 November 2021, <https://eige.europa.eu/publications/measuring-femicide-greece>

⁵ Βλ. σχετικά: Μ. Λεοντσίνη (επιμ): *Μονοπάτια του Φύλου και της Σεξουαλικότητας*, Αθήνα, Gutenberg 2022,σελ. 9-28.

Η βαθμολογία της αυξήθηκε μόλις κατά 4,4 μονάδες από το 2005 έως το 2017 (+1,2 μονάδες σε σύγκριση με το 2015). Παρά τη μικρή αυτή πρόοδο που σημειώθηκε, η βαθμολογία της Ελλάδας την κατατάσσει μία θέση χαμηλότερα σε σύγκριση με το 2005⁶.

Στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2020, η οποία περιλαμβάνει στοιχεία για τις 27 χώρες μέλη της ΕΕ, η Ελλάδα παρουσιάζει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά γυναικών μελών ΔΕΠ (35.1% είναι γυναίκες, όταν ο μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανέρχεται στο 41.3%)⁷. Η παρουσία των γυναικών μελών (ΔΕΠ) είναι υψηλότερη στις «γυναικείες» κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες και σημαντικά χαμηλότερη στις θετικές και τεχνολογικές επιστήμες, που κοινωνικά χαρακτηρίζονται ως περισσότερο «αντρικές».

Είναι αξιοσημείωτο ότι ενώ η πλειονότητα των αποφοίτων πανεπιστημίου είναι γυναίκες και οι γυναίκες κάτοχοι διδακτορικού είναι περίπου σε ίδια ποσοστά με τους άντρες, η παρουσία τους στην πανεπιστημιακή διδασκαλία και έρευνα, είναι αφενός περιορισμένη και αφετέρου όσο ανεβάνουμε τις βαθμίδες εξέλιξης βαίνει μειούμενη στις ανώτερες βαθμίδες.

Στις διοικήσεις των ΑΕΙ, η Ελλάδα, σε σχέση με άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατέχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά γυναικών. Το ίδιο παρατηρείται αναφορικά με τη συμμετοχή τους στις ιδρυματικές επιτροπές, και στα ακαδημαϊκά όργανα διοίκησης σχολών και τμημάτων.

Στην Έκθεση για την ποιότητα της Ανώτατης Εκπαίδευσης της ΕΘΑΕΕ⁸, αναφορικά με την έμφυλη κατανομή του (ΔΕΠ) προσωπικό των ΑΕΙ στις αναφέρεται ότι οι άνδρες διδάσκοντες υπερτερούν. Η Ελλάδα παρουσιάζει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ανδρών διδασκόντων (65,33%), με ευρωπαϊκό μέσο όρο το 56,94%.

Όλα τα ελληνικά ΑΕΙ διαθέτουν πια Σχέδια Δράσης για την Έμφυλη Ισότητα καθώς και Επιτροπές Ισότητας των Φύλων (που μετονομάζονται σε Επιτροπές Ισότητας των Φύλων και Καταπολέμησης των Διακρίσεων στο ν. 4957/22), λιγότερο ή περισσότερο ενεργές, ανάλογα με το ευρύτερο κλίμα αποδοχής τους σε κάθε ΑΕΙ. Από τα τέλη του 2020, λειτουργεί επίσης το (άτυπο) Πανελλήνιο Δίκτυο Επιτροπών Ισότητας Φύλων, το οποίο παρεμβαίνει πολιτικά, όπως πχ στη διαβούλευση για το νόμο 4956, διοργανώνει εκδηλώσεις για ζητήματα σεξιστικής γλώσσας, σεξουαλικής παρενόχλησης, ή άλλων ζητημάτων, τα οποία απασχολούν όλες τις επιτροπές και ευνοεί την ανταλλαγή γνώσεων και καλών πρακτικών.

Οι έμφυλοι χάρτες των ελληνικών είναι μέρος των Σχεδίων Δράσης και επιβεβαιώνουν τη μια πτυχή του ζητήματος που μας απασχολεί: την άνιση εκπροσώπηση των αντρών και των γυναικών στον πανεπιστημιακό χώρο.

⁶ <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022>

⁷ Βλ. Ετήσια Έκθεση για την Ισότητα των Φύλων

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_el#ref-ετήσια-έκθεση-για-την-ισότητα-των-φύλων

⁸ https://www.ethaae.gr/images/articles/etisies_ekthesis_HAHE/Ετήσια_Έκθεση_ΕΘΑΕΕ_2021.pdf

Μια γρήγορη ματιά στα στοιχεία του έμφυλου χάρτη του ΕΚΠΑ⁹, μας δείχνει ότι: οι γυναίκες μέλη ΔΕΠ αποτελούν το 37% του συνόλου των μελών ΔΕΠ, στην Α βαθμίδα ανέρχονται στο 31% του συνόλου των μελών ΔΕΠ, και αν περιοριστούμε στη ΣΘΕ: τα ποσοστά των γυναικών είναι τα ακόλουθα:

18% στο τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών (6),
 23%, τόσο στο Τμήμα Μαθηματικών (10), όσο και
 στο Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης (6),
 24% στο Τμήμα Φυσικής (12),
 25% στο Τμήμα Χημείας (10),
 32% στο Τμήμα Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος (14)
 40% στο Τμήμα Βιολογίας (14).

	Α ΒΑΘΜΙΔΑ				Β ΒΑΘΜΙΔΑ		
	ΣΥΝ.	Α	Γ		ΣΥΝ.	Α	Γ
	135	108	27		77	57	20
ΤΜΗΜΑ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ	16	9	7		13	9	4
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΛΟΓΙΑΣ& ΓΕΩΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	23	17	6		7	4	3
ΤΜΗΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ	23	20	3		10	9	1
ΤΜΗΜΑ ΦΥΣΙΚΗΣ	19	16	3		25	20	5
ΤΜΗΜΑ ΧΗΜΕΙΑΣ	15	10	5		12	8	4
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ	16	13	3		3	2	1
ΤΜΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ & ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	23	23	0		7	5	2

Αν οι γυναίκες στην επιστήμη, για τις οποίες συζητάμε σήμερα είναι πρόβλημα, αυτό έχει δύο όψεις:

1.Την υπο-εκπροσώπηση 2. Την οργανωσιακή κουλτούρα και τις θεμελιώδεις αρχές της παραγόμενης γνώσης¹⁰. Ο έμφυλος καταμερισμός εργασίας τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό χώρο έχει γίνει αντικείμενο μελέτης από πολλούς κλάδους των κοινωνικών επιστημών και έχει συνδεθεί με διαδικασίες επιτέλεσης θηλυκοτήτων και αρρενωποτήτων. Στο λευκό δυτικό πλαίσιο της ετεροκανονικής οικογένειας, στο οποίο έχει αναλυθεί ο έμφυλος καταμερισμός εργασίας, η υστέρηση των γυναικών συνιστά κοινό τόπο: σύμφωνα με τη Eurostat, τα ποσοστά των άνεργων γυναικών είναι σαφώς υψηλότερα από αυτά των

⁹ <https://drive.google.com/file/d/1PhldORSeLoGH54NYkDFmfcBNroPdM92Y/view?pli=1>

¹⁰ Pettigrew, A. M. (1979). On studying organizational cultures. *Administrative Science Quarterly*, 24(4), 570-581. <https://doi.org/10.2307/2392363>

άνεργων ανδρών ενώ η Ελλάδα είναι η χώρα της ΕΕ με τη χαμηλότερη συμμετοχή των γυναικών στην αμειβόμενη εργασία (49%)¹¹

Για να περιγραφούν τα χαρακτηριστικά της γυναικείας εργασίας στον δυτικό κόσμο, στον εκλαϊκευμένο (κυρίως αλλά όχι αποκλειστικά) λόγο χρησιμοποιούνται εκφράσεις όπως: γυάλινη οροφή, γυάλινος ανελκυστήρας, κολλώδες πάτωμα, μητρική τροχιά, γυάλινος γκρεμός, κ.λπ.¹². Αναδεικνύουν τις έμφυλες ανισότητες ως προς τις διαδικασίες επαγγελματικής ανόδου, οι οποίες ενισχύονται στην πορεία της καριέρας, για πρακτικές ή επαγγέλματα που ενώ αρχικά γυναικοκρατούνται (νοσηλεύτριες, μαγείρισσες), η άνοδος των γυναικών στην εσωτερική ιεραρχία τους καθίσταται δυσχερέστερη από εκείνη των ανδρών, τις ανισότητες στις αποδοχές, την αργή πορεία λόγω των οικογενειακών υποχρεώσεων που προκύπτουν από τον καταμερισμό εργασίας στο πλαίσιο της δυτικής, λευκής πυρηνικής οικογένειας, κ. λπ.

Αν επανέλθουμε στα καθ' ημάς, οι επαγγελματικές πορείες των γυναικών στα ελληνικά ΑΕΙ συνιστούν πιεστικό θέμα προς διερεύνηση, χωρίς την οποία το Σχέδια Δράσης δεν μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στην κατεύθυνση της εμπέδωσης της ισότητας.

Οι φεμινίστριες οικονομολόγοι εξηγούν ότι οι πρακτικές της μέριμνας / φροντίδας που εντάσσονται στην αναπαραγωγή (δυνατότητα λειτουργίας της καθημερινότητας) και τις αναλαμβάνουν οι γυναίκες (ανεξάρτητα με το αν συμμετέχουν στην αμειβόμενη εργασία) προσθέτουν εισόδημα στο εισόδημα των συζύγων, καθώς κοστολογούνται¹³.

Όλα αυτά είναι συμπτώματα των ευρύτερων έμφυλων ανισοτήτων και των τρόπων με τους οποίους αυτές εκδηλώνονται και (ανα)παράγονται στο Πανεπιστήμιο. Τα κοινωνικά εμπόδια, τα οποία συναντούν οι γυναίκες και οι θηλυκότητες στην προσπάθειά τους για επαγγελματική ανέλιξη, συχνά συνδέονται με την (ανα)παραγωγή σεξιστικών λόγων, αναπαραστάσεων και πρακτικών στις διαδικασίες του Πανεπιστημίου, με τη δυσανάλογη επιφόρτιση των γυναικών με τις οικιακές φροντίδες (π.χ. φροντίδα/ευθύνη παιδιών, εξαρτώμενων μελών της οικογένειας και οικιακών εργασιών) και με τη σεξουαλική παρενόχληση¹⁴.

---

¹¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20200306-1>

¹² Williams, J. C. (2005). The glass ceiling and the maternal wall in academia. *New Directions for Higher Education*, 2005(130), 91-105. <https://doi.org/10.1002/he.181>

¹³ Barker, D. K. (2005). Beyond Women and Economics: Rereading "Women's Work." *Signs*, 30(4), 2189–2209. <https://doi.org/10.1086/429261>

¹⁴ Βλ. Σχετικά: Hill, E. J., Martinson, V. K., Ferris, M., & Zenger Baker, R. (2004). Beyond the mommy track: The influence of new-concept part-time work for professional women on work and family. *Journal of Family and Economic Issues*, 25, 121-136. <https://doi.org/10.1023/B:JEEI.0000016726.06264.91>

Lindquist, C., & McKay, T. (2018). Sexual harassment experiences and consequences for women faculty in science, engineering, and medicine. *RTI Press*. <http://dx.doi.org/10.3768/rtipress.2018.pb.0018.1806>

Winkler, J. A. (2000). Faculty reappointment, tenure, and promotion: Barriers for women. *The Professional Geographer*, 52(4), 737-750. <https://doi.org/10.1111/0033-0124.00262>

Προφανώς υπάρχει ανάγκη για περισσότερα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα, ώστε να διαφωτιστούν οι ακριβείς μηχανισμοί μέσω των οποίων οι γυναίκες συναντούν περισσότερα εμπόδια στην ισότιμη πρόσβαση και ανέλιξη στο Πανεπιστήμιο, σε σχέση με τους άντρες.

Επιπλέον, η κατανομή των μαθημάτων με κύριο άξονα τις σπουδές φύλου ή/και με αναφορές ή ενότητες στις έμφυλες σχέσεις αναδεικνύει ότι η αναλυτική κατηγορία του φύλου ως συγκροτητική των κοινωνικών σχέσεων, θεσμών, επιστημών αλλά και της γνώσης αυτής καθαυτής αναγνωρίζεται μόνο ως μία - εν πολλοίς επιμέρους θεματική - και δεν συμπεριλαμβάνεται στο σύνολο των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών. Ιδιαίτερα δε, φαίνεται να έχει περιθωριακή - αν όχι καμία θέση - στα προγράμματα σπουδών των «σκληρών» επιστημών (hard sciences), όπως στα προγράμματα σπουδών των Επιστημών Υγείας και των Θετικών Επιστημών».

Η ισότητα ως βασική αρχή όχι μόνο του φεμινισμού αλλά και κάθε φιλελεύθερου στοχασμού, είναι δύσκολο να αμφισβητηθεί ως αίτημα και ως (διακηρυκτική) αρχή λειτουργίας κάθε οργανισμού ή θεσμού, ειδικά από τα μέσα του 20^{ου} και μετά. Παράλληλα, τα εμπειρικά δεδομένα για την έμφυλη ανισότητα στην εργασία, τα οποία τονίζουν τη μακροχρόνια υστέρηση των γυναικών χρήζουν ερμηνειών, ικανών να υπερβαίνουν ουσιοκρατικού τύπου παραδοχές. Σε μια πρώτη φάση, η φεμινιστική κριτική των επιστημών ταυτοποιεί και αναλύει τις κυρίαρχες σεξιστικές προκαταλήψεις, δηλαδή όχι μόνο τις κοινώς αποδεκτές αντιλήψεις περί γυναικείου προορισμού και τη σύνδεσή τους με αιτιακά σχήματα υποτέλειας, αλλά και την ενδεχομένως μη περιεσκεμμένη συγκατάθεση σε αιτιακές σχέσεις όπως πχ πώς ταξινομούνται κοινωνικά ή φυσικά φαινόμενα¹⁵. Κατά συνέπεια, η πρόσβαση και η συνακόλουθη συμμετοχή περισσότερων γυναικών στις ΘΕ δε σημαίνει απαραίτητα ότι οι θεματικές, τα ερωτήματα ή οι βασικές αρχές έρευνας θα αλλάξουν. Είναι προφανές ότι οποιαδήποτε αιτιακή σύνδεση ανάμεσα σε ανατομικά χαρακτηριστικά ή εγγενείς «γυναικείες» ιδιότητες έχει απορριφθεί προ πολλού. Εφόσον λοιπόν οι ιδιότητες, οι διαδικασίες και οι λειτουργίες των επιστημών έχουν αποδειχθεί «ανδροκεντρικές», τίθεται το ερώτημα του ορισμού τους και του προσδιορισμού του περιεχομένου τους. Βλέπουμε δηλαδή ότι υπάρχουν δεσμεύσεις ως προς την ελευθερία της συμμετοχής των γυναικών σε ορισμένους επιστημονικούς χώρους, αλλά και σχετική έλλειψη προσοχής σε ζητήματα, τα οποία αφορούν τις ζωές των γυναικών. Τα βασικά δεδομένα προς ανάλυση είναι τα ακόλουθα: 1. σε ορισμένους επιστημονικούς κλάδους απαντά περιθωριοποίηση ή αποκλεισμός των γυναικών 2. Η συνεισφορά των γυναικών στην ανάπτυξη των εν λόγω επιστημών υποβαθμίζεται και ενίοτε αγνοείται 3. Οι επιστήμες δεν συμπεριλαμβάνουν (ή αργούν πολύ να συμπεριλάβουν) τη μελέτη των γυναικείων εμπειριών¹⁶.

¹⁵ Brister, Evelyn, 2018, "Objectivity in Science", in Garavaso, Pieranna (ed.), *The Bloomsbury Companion to Analytic Feminism*, London: Bloomsbury Academic, pp. 214-215.

¹⁶ Hill, Catherine; Corbett, Christianne; St. Rose, Andresse, **Why So Few? Women in Science, Technology, Engineering, and Mathematics** *American Association of University Women*
<https://www.aauw.org/app/uploads/2020/03/why-so-few-research.pdf>

Πώς ερμηνεύεται η έμφυλη ανισότητα στα επιστημονικά πεδία;

Η περιορισμένη παρουσία των γυναικών και των κοριτσιών στους τομείς των STEM αποδίδεται σε διάφορους περιβαλλοντικούς, δηλαδή κοινωνικούς παράγοντες, δηλαδή σε εμπόδια, τα οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν για να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των εκδοχών θηλυκότητας σε κάθε πλαίσιο¹⁷.

Έμφυλη Κοινωνικοποίηση

Ο αριθμός των κοριτσιών που σπουδάζουν σε ή ενδιαφέρονται για τα πεδία των ΘΕ μειώνεται όσο μεγαλώνουν και πέφτουν σημαντικά στη διάρκεια της εφηβείας. Η βασική εξήγηση αντλεί από τις διαδικασίες της έμφυλης κοινωνικοποίησης¹⁸. Η έμφυλη κοινωνικοποίηση περιλαμβάνει την παραγωγή σεξιστικών προκαταλήψεων και την επικύρωση του έμφυλου καταμερισμού εργασίας με σεξιστικές προεκτάσεις εις βάρος των γυναικών και των κοριτσιών. Σε γενικές γραμμές, οι προκαταλήψεις και οι εικόνες που παράγονται στη διάρκεια της έμφυλης κοινωνικοποίησης συνδέονται με α) εμπεδωμένες εικόνες αποκλειστικά ανδρών επιστημόνων: οι επιστήμονες που συμμετείχαν σε έρευνες ανά τον κόσμο είναι άνδρες β) οι ΘΕ συνδέονται με αρρενωπές ιδιότητες και χαρακτηριστικά από μικρή ηλικία, καθώς κυριαρχούν οι πεποιθήσεις σύμφωνα με τις οποίες η καλή επίδοση στις ΘΕ είναι χαρακτηριστικό των αγοριών. Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια που έχουν λάβει μέρος στις εν λόγω έρευνες ανά τον κόσμο αναφέρουν διαφορετικά έμφυλα σχήματα ως προς τα έμφυλα στερεότυπα για την επιστήμη. Συμφωνούν ωστόσο ότι τα πεδία των ΘΕ ταιριάζουν καλύτερα στα αγόρια από,τι στα κορίτσια. Τα παιχνίδια που προτείνονται στα αγόρια και στα κορίτσια διαφέρουν ώστε να αποθαρρύνουν τα κορίτσια από την ανάπτυξη αποφασιστικής και φιλοπερίεργης στάσης σε σχέση με το περιβάλλον τους¹⁹. Στη διάρκεια της διδακτικής διαδικασίας και παρά τις επιβεβαιώσεις περί του αντιθέτου, οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν παραδείγματα πιο οικεία στα αγόρια, αλληλεπιδρούν συχνότερα μαζί τους στη διάρκεια του μαθήματος και η επιστημονική ή η μαθηματική εκπαίδευση δεν απευθύνονται στα κορίτσια. Τα διδακτικά εγχειρίδια περιλαμβάνουν περισσότερες εικόνες ανδρών επιστημόνων σε σχέση με αυτές των γυναικών. Όλα αυτά είναι κοινοί τόποι στην έρευνα της επιστημονικής εκπαίδευσης και έχουν ληφθεί σχετικά μέτρα για την

---

¹⁷ Garriott, P. O., Hultgren, K. M., & Frazier, J. (2017). STEM Stereotypes and High School Students' Math/Science Career Goals. *Journal of Career Assessment*, 25(4), 585–600. <https://doi.org/10.1177/1069072716665825>, Makarova, E, Aeschlimann, B & Herzog, W 2019, 'The gender gap in STEM fields: the impact of the gender stereotype of math and science on secondary students' career aspirations', *Frontiers in Education*, vol.4, no.60, pp.1–11, viewed 21 Apr 2023, <<https://doi.org/10.3389/educ.2019.0006>

¹⁹ Βλ. σχετικά: Shenouda, C. K. (2014). *Effects of gender stereotypes on children's beliefs, interests, and performance in STEM fields*. Michigan State University, Sullivan, A. A. (2019). *Breaking the STEM stereotype: Reaching girls in early childhood*. Rowman & Littlefield Publishers.

Κογκίδου, Δήμητρα: *Πέρα από το ροζ και το γαλάζιο. Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά*, Αθήνα, Επίκεντρο 2015.

αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνδέονται με αυτούς, αλλά χωρίς θεαματικά αποτελέσματα.

Η έμφυλη κοινωνικοποίηση ευνοεί την εσωτερίκευση των προκαταλήψεων, ώστε όταν τα εμπλεκόμενα υποκείμενα ανακαλούν τη συμμετοχή τους σε μια ομάδα εις βάρος της οποίας επικρατούν αρνητικές διακρίσεις, οι επιδόσεις τους προσαρμόζονται στις προσδοκίες που επιτάσσουν οι προκαταλήψεις που τα συνοδεύουν. Στα κορίτσια υπενθυμίζεται συνεχώς ότι επειδή είναι κορίτσια, παρουσιάζουν χαμηλότερες επιδόσεις σε σχέση με τα αγόρια, εφόσον σύμφωνα με το κυρίαρχο κλισέ: «τα κορίτσια δεν είναι για να τα μαθηματικά». Με την ίδια λογική, όσα έχουν καλές επιδόσεις στα μαθηματικά, ενδέχεται να χαρακτηριστούν «λιγότερο» κορίτσια. Αυτό γίνεται μέρος ενός κύκλου που διαιωνίζει την υπο-εκπροσώπηση, δηλαδή ένα είδος αυτο-εκπληρούμενης προφητείας.

Παρότι οι αριθμοί των γυναικών στις προπτυχιακές σπουδές στις ΘΕ είναι υψηλότεροι από αυτούς των ανδρών, η συμμετοχή τους στα επιστημονικά επαγγέλματα παραμένει σχετικά χαμηλή: 28% παγκοσμίως, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πεδία²⁰.

Οι γυναίκες και η επιστημονική επικοινωνία: η αρσενική κουλτούρα της επιστήμης.

Η αρσενική οργανωσιακή κουλτούρα της επιστήμης μπορεί να εξηγήσει καλύτερα τις επιδόσεις των αντρών στις ΘΕ, καθώς διαμορφώνει τον τύπο επικοινωνίας, που κυριαρχεί στις ΘΕ. Η συχνά περιθωριοποιημένη θέση των γυναικών παρατηρείται τόσο στα άτυπα δίκτυα όσο και στις τυπικές θέσεις απασχόλησης. Οι γυναίκες δουλεύουν λιγότερο συχνά με επιφανείς μέντορες (οι οποίοι δεν επενδύουν σε αυτές), με λιγότερες πιθανότητες να έρθουν σε επαφή με τον πυρήνα της επιστήμης και τις δομές της ιεραρχίας, ενώ συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα πατερναλισμού και παρενόχλησης.

Τα χαρακτηριστικά της επιστημονικής και πανεπιστημιακής καθημερινότητας όπως η απρόσκοπτη διάθεση χρόνου για κοινωνικές επαφές με (άνδρες) συναδέλφους, η ανταλλαγή συμβουλών και πληροφοριών σχετικά με δυνατότητες χρηματοδότησης και οι γενικότερες δυνατότητες πλοήγησης στην επαγγελματική πορεία σηματοδοτούν ένα επαγγελματικό πλαίσιο χωρίς χρονικές δεσμεύσεις σε εξωτερικές δραστηριότητες. Οι γυναίκες τοποθετούνται σε δυσμενή θέση ως προς τις λεπτές αποχρώσεις της καθημερινής διάδρασης: ο διαθέσιμος επαγγελματικός χρόνος τους περισπάται καθώς οι δεξιότητες, οι αρμοδιότητες και οι ιδιότητες τους φυσικοποιούνται. Η (αναγκαστική) «κοινωνική παρουσία²¹» τους ορίζεται από τη σχέση με άλλους/ες, με μακροχρόνια δέσμευση σε πρακτικές φροντίδας και ηθικές και πρακτικές διαθέσεις όπως η προσοχή, η πρόβλεψη, η έγνοια σε τομείς, που δεν περιορίζονται στο επιστημονικό πεδίο. Έτσι, συνήθως παρουσιάζονται λιγότερο ανταγωνιστικές, προτιμούν να διοικούν τα εργαστήριά τους

²⁰ *Science and Engineering Indicators*, National Science Board 2018: chapter 3, 3-106

²¹ Βλ. σχετικά: **Marc Bessin et Corinne Audart**, «Les temps sexués de l'activité: la temporalité au principe du genre?», *Temporalités* [En ligne], 9 | 2009, URL: <http://journals.openedition.org/temporalites/979>; DOI: <https://doi.org/10.4000/temporalites.979>

περισσότερο συνεργατικά, ενδέχεται να αποφεύγουν «ανταγωνιστικά θέματα» με τεράστιες δυνατότητες και ανταγωνισμό σε διεθνές επίπεδο.

Η έμφυλη διάσταση της επιστημονικής γνώσης και μεθοδολογίας.

Ήδη από τη δεκαετία του, το κίνημα της ριζοσπαστικής επιστήμης ανέλυσε την επιστήμη και την τεχνολογία ως μέρος ενός συστήματος παραγωγής και κοινωνικού ελέγχου στις καπιταλιστικές οικονομίες και αμφισβήτησε δυναμικά τη σιωπηρή πεποίθηση περί ουδέτερης, αντικειμενικής και απαλλαγμένης από αξιολογικές κρίσεις επιστημονικής μεθόδου και γνώσης, η οποία είναι ανεξάρτητη από τα χαρακτηριστικά των υποκειμένων που την παράγουν. Σε αυτό το πλαίσιο, οι κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα σε επιστήμονες, ακόμη και οι τυπικές διευθετήσεις που αφορούν την απασχόληση και τις δημοσιεύσεις δεν μπορούν να απομονωθούν από τη γνώση που παράγεται και τις μεθόδους που εφαρμόζουν. Το επιστημονικό δυναμικό δεν συνιστά μια ενιαία και αδιαφοροποίητη ομάδα, αφού η οργάνωση του επιστημονικού έργου συμπεριλαμβάνει αλλοτριωμένους και χωρίς αναγνώριση κακοπληρωμένους εργατές, που συχνά είναι γυναίκες και από την ελίτ της αστικής καριέρας που αφιερώνει το σύνολο του χρόνου της, του δυναμικού της και των δικτυώσεών της στο επαγγελματικό έργο, δηλ. τους επιστήμονες, που είναι άνδρες²².

Οι εννοιολογήσεις του φύλου από τη φεμινιστική θεωρία σε συνεχή διάλογο με τη φιλοσοφία και την κοινωνιολογία των επιστημών αναπτύσσουν ένα τεράστιο πεδίο γνώσης με έμφαση στη σύνδεση της παραγόμενης γνώσης με τις κοινωνικές χρήσεις της, την εξάρτησή της από το περιβάλλον στο οποίο παράγεται και αναδεικνύει τις πολιτικές, συναισθηματικές, ιδεολογικές διαστάσεις της. Η κριτική στη θετικιστική γνώση από τις φεμινίστριες φιλοσόφους της επιστήμης θέτει ερωτήματα σχετικά με τους ορισμούς της επιστημονικής γνώσης, τους κατόχους της, αλλά και τα κριτήρια εγκυρότητάς της²³. Από τη δεκαετία του 70 διαμορφώνεται ένα αναλυτικό πλαίσιο με αιχμή την κριτική στην επιστημονική αντικειμενικότητα. Η Evelyn Fox Keller, π.χ άσκησε κριτική στην αρρενωπή κατεύθυνση των ΘΕ και την διαβρωτική σύνδεση ανάμεσα στην αρρενωπότητα και την αντικειμενικότητα και ειδικά την ταύτιση ανάμεσα σε ό,τι θεωρείται αρσενικό και σε ό,τι θεωρείται αντικειμενικό και τόνισε τις ευθύνες της επιστημονικής κοινότητας αυτής καθαυτής αλλά και των ιστορικών και των κοινωνιολόγων της επιστήμης που απέτυχαν να

---

²² Βλ. ενδεικτικά: Rose, H. & Rose, S.(1976). *The Political Economy of Science* και *The Radicalisation of Science* 2 vols Macmillan και Rose, H. (1983). *Hand, Brain, and Heart: A Feminist Epistemology for the Natural Sciences*. *Signs*, 9(1), 73–90. <http://www.jstor.org/stable/3173664>

²³ Στο παρόν κείμενο δεν στοχεύω να παρουσιάσω αναλυτικά τη σχετική συζήτηση. Αναφέρομαι ενδεικτικά και επιλεκτικά σε ελάχιστες από τις θεματικές που έχουν αναπτυχθεί. Βλ. ενδεικτικά: Fee E. (1981). *Is feminism a threat to scientific objectivity?*. *International journal of women's studies*, 4(4), 378–392, Anderson, Elizabeth, "Feminist Epistemology and Philosophy of Science", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2020/entries/feminism-epistemology/>>.,

ερευνήσουν αυτή τη σχέση. Αποδίδει την αργοπορημένη κριτική στο μύθο της αντικειμενικής επιστημονικής γνώσης στην ανδρική κυριαρχία και στην αρρενωπή δόμηση και κουλτούρα του επιστημονικού χώρου²⁴.

Συνοψίζοντας τα σημεία κριτικής της φεμινιστικής θεωρίας στην επιστήμη: η παραγωγή της γνώσης για το φυσικό κόσμο δεν είναι «ουδέτερη» και «αντικειμενική» (δεν μπορεί να είναι) καθώς εκ των πραγμάτων συνδέεται με τα συμφέροντα και τις βλέψεις όσων την παράγουν. Αυτό καθίσταται σαφές από τα θέματα, τα οποία επιλέγονται ως άξια μελέτης καθώς και τις αποδεκτές απαντήσεις σε αυτά. Τόσο τα συμφέροντα και οι βλέψεις όσο και οι αποδεκτές απαντήσεις συγκλίνουν με τις ρητές ή σιωπηρές παραδοχές που συγκροτούν τη βάση της κατανόησής τους για τον κόσμο. Μια αιτιολόγηση μπορεί να αποδίδεται στο επιχείρημα της έμφυλης κοινωνικοποίησης, καθώς οι προσδοκίες, τα απαγορευτικά, οι αξίες και επιταγές που διαμορφώνουν συνεχώς άνδρες και γυναίκες διαφέρουν, ενώ άλλ-οι, -ες, @ επικεντρώνονται στην τεκμαιρόμενη αρρενωπότητα των επιστημονικών μεθόδων αυτών καθαυτών.

Τι σημαίνει το αίτημα για ενίσχυση της πρόσβασης των γυναικών στις ΘΕ;

Τα αιτήματα για δημοκρατική συμπερίληψη και ίσα δικαιώματα στη συμμετοχή συνιστούν το βασικό επιχείρημα για την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών. Πρόκειται για ένα παλιό φιλελεύθερο αίτημα για ισότιμη συμμετοχή, το οποίο, παρότι αφορά το μισό του πληθυσμού, δεν είναι ακόμη αυτονόητο.

Ένα δεύτερο επιχείρημα είναι αυτό των συμπληρωματικών πόρων. Βασίζεται στην ιδέα ότι γυναίκες και άντρες διαφέρουν ως προς τις εμπειρίες και ως προς τις δεξιότητες, άρα και οι δυο οφείλουν να συνεισφέρουν στην παραγωγή καινοτομίας. Το τρίτο επιχείρημα αφορά την αντιμετώπιση των γυναικών ως ομάδα συμφερόντων και υπονοεί ότι οι γυναίκες θα εκπροσωπούσαν καλύτερα τα συμφέροντα της ομάδας τους.

Και τα τρία επιχειρήματα βασίζονται στο διπολικό και ιεραρχικό σχήμα άντρας vs γυναίκα. Εννοιολογούν το φύλο στη βάση των διαφορών, που προκύπτουν από την κοινωνικοποίηση, αγνοώντας την ταξινομική διάστασή του και αγνοώντας την ιεραρχική δυναμική της διαφοράς. Έχουν κανονιστικές διαστάσεις που συνδέονται με την ισότητα και τη δημοκρατία αλλά και εμπράγματα οι οποίες συνδέονται με τα πλεονεκτήματα των θετικών μέτρων υπέρ των γυναικών ανά περίπτωση και αναδεικνύουν την καλύτερη διαμόρφωση του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Δεν παρεμβαίνουν όμως ριζικά στην αλλαγή των σχέσεων εξουσίας και των διαδικασιών που παράγουν ανισότητα. Οι αντιστάσεις στην αλλαγή είναι πάντα πιο έντονες όταν οι πολιτισμικές αξίες, οι πεποιθήσεις και οι στάσεις στοχεύουν την οργανωσιακή κουλτούρα και προτάσσουν θεσμικές αλλαγές και αλλαγές στις ρουτίνες των οργανισμών. Αυτό σημαίνει ότι απαιτείται αλλαγή τόσο στον τρόπο ανάλυσης όσο και στα ερωτήματα που τίθενται.

---

²⁴ Keller, F. (1985) Reflections on gender and science. Yale University Press, New Haven.

Στο ΕΚΠΑ έχουμε πολύ δρόμο να διανύσουμε...

Τι χρειαζόμαστε σε μια πρώτη φάση;

- ✓ υπηρεσίες τεκμηρίωσης μέσα από τη συλλογή, οργάνωση, σύνθεση και διάχυση όλων των διαθέσιμων πηγών και δεδομένων που αφορούν την έμφυλη ισότητα στο ΕΚΠΑ στον χώρο της εκπαίδευσης και της έρευνας.
- ✓ έρευνες και θα προωθεί την επιστημονική δικτύωση με στόχο την έρευνα πάνω σε σπουδές/θεματικές φύλου και σεξουαλικότητας.
- ✓ Καταγραφή και διερεύνηση των πολιτικών για την έμφυλη ισότητα στο Πανεπιστήμιο, τόσο σε ποσοτικό, όσο και σε ποιοτικό επίπεδο.
- ✓ Παρακολούθηση ζητημάτων έμφυλης ισότητας και θα συμβάλει στην άρση των έμφυλων στερεοτύπων και συμπεριφορών.
- ✓ Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του συνόλου της κοινότητας (των μελών ΔΕΠ όλων των βαθμίδων, το λοιπό διδακτικό, εργαστηριακό, τεχνικό και διοικητικό προσωπικό και τους/τις φοιτητές/ -τριες) σε θέματα έμφυλης βίας και έμφυλης ισότητας.
- ✓ καλές πρακτικές σε ό,τι αφορά την καλύτερη δυνατή προώθηση της έμφυλης ισότητας στο ΕΚΠΑ.
- ✓ υπηρεσίες διαμεσολάβησης σε περιπτώσεις καταγγελιών για διακριτική μεταχείριση ή παρενοχλητική συμπεριφορά στο Πανεπιστήμιο.
- ✓ συνδρομή, υποστήριξη και καθοδήγηση σε θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης, άλλων μορφών έμφυλης βίας και διακριτικής μεταχείρισης στο Πανεπιστήμιο.

Γι αυτό, μετά από επεξεργασίες που έχουν γίνει στο πλαίσιο του Δικτύου των Επιτροπών Ισότητας Φύλων και Καταπολέμησης των Διακρίσεων σε συνεργασία με όλα τα ΑΕΙ, προτείνουμε τη Μονάδα Ισότητας, μια ανεξάρτητη/αυτοτελή δομή του Ιδρύματος, που απευθύνεται ανεξαιρέτως σε όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας και η οποία (α) υποστηρίζει την ΕΙΦ στην υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης για την Έμφυλη Ισότητα μέσω της οργάνωσης, του συντονισμού και της παρακολούθησης των δράσεων κάθε φάσης ανάπτυξης του ΣΔΙΦ/ΣΔΕΙ, (β) υπάγεται διοικητικά στον/στην Πρύτανη/ισσα, ή στον/στην αρμόδιο/α Αντιπρύτανη/ισσα για την πολιτική ισότητας του Ιδρύματος και (γ) καθοδηγείται από την Επιτροπή Ισότητας των Φύλων και Καταπολέμησης των Διακρίσεων του Ιδρύματος.

«Στόχος 5 Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG 5) και κλάδοι STEM. Ο ρόλος της IUPAC»

Φανή Σακελλαριάδου,
Γεωχημικός Ωκεανογράφος
Καθηγήτρια Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών,
Πανεπιστημίου Πειραιώς.

- Διευθύντρια MSc «Sustainability and Quality in Marine Industry», Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών, Πανεπιστημίου Πειραιώς.
- Διευθύντρια Εργαστηρίου Ωκεανογραφίας - Θαλάσσιας Γεωχημείας, Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών, Πανεπιστημίου Πειραιώς.
- Γραμματέας και Συντονίστρια Προγραμμάτων, Div. VI «Χημεία και Περιβάλλον», IUPAC.

Το 2015, τα κράτη – μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ενέκριναν ομόφωνα τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης στα πλαίσια της Ατζέντας 2030 που θέτει ένα 15ετές σχέδιο για την επίτευξη των 17 στόχων (Εικ. 1). Οι στόχοι αποτελούν μια καθολική έκκληση για δράση για την εξάλειψη της φτώχειας, την προστασία του πλανήτη και την βελτίωση της ζωής και των προοπτικών του συνόλου των ανθρώπων σε κάθε σημείο της Γης.

Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι σαφώς έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος μέχρι τώρα αλλά αναγνωρίζεται ότι η δράση υπολείπεται των αρχικών προσδοκιών. Είναι αναγκαίο οι δράσεις να ενταθούν και οι προσπάθειες να επιταχυνθούν ώστε να αντιμετωπισθούν επιτυχώς όλες οι παγκόσμιες προκλήσεις.

Εικ. 1. Οι 17 στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης.

Από τους 17 στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, ο στόχος 5 (SDG 5) αφορά στην ισότητα των φύλων, μια έννοια που αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Επιπρόσθετα όμως, αποτελεί και απαραίτητη προϋπόθεση για τον μετασχηματισμό του κόσμου σε έναν νέο κόσμο που θα χαρακτηρίζεται από ειρήνη, ευημερία και βιωσιμότητα. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η ισότητα των φύλων αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο μιας ευημερούσας και σύγχρονης οικονομίας που θα εξασφαλίζει βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς.

Η υλοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης βασίζεται σε αναγκαίες καινοτόμες επιστημονικές προσεγγίσεις. Λαμβάνοντας υπόψη τον μεγάλο γυναικείο πληθυσμό, και ενδεικτικά θα αναφερθεί ότι σύμφωνα με έρευνα της Eurostat ο γυναικείος πληθυσμός στην Ευρώπη, αντιστοιχώντας στο 51.13% του συνόλου, υπερτερεί του ανδρικού, είναι σαφές ότι η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης απαιτεί την αξιοποίηση ανδρών και γυναικών. Η ισότητα των φύλων στην επιστήμη και η ενδυνάμωση των γυναικών είναι προφανώς μονοπάτια στα οποία πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην πρόκληση για ένα μεταρρυθμισμένο βιώσιμο, δίκαιο, ευημερούντα και περιβαλλοντικά υγιή πλανήτη. Η ουσιαστική αντιμετώπιση αυτής της παγκόσμιας πρόκλησης απαιτεί αντίστοιχες πολιτικές προσεγγίσεις και σχετικά προγράμματα.

Διεθνείς δημοσιεύσεις πιστοποιούν ότι οι γυναίκες επιστήμονες ηγούνται πρωτοποριακής έρευνας σε όλο τον κόσμο (Εικ. 2).

TWELVE FAMOUS FEMALE CHEMISTS

March 8 is International Women's Day. This graphic takes a look at a selection of women who have been pioneers in the history of chemistry!

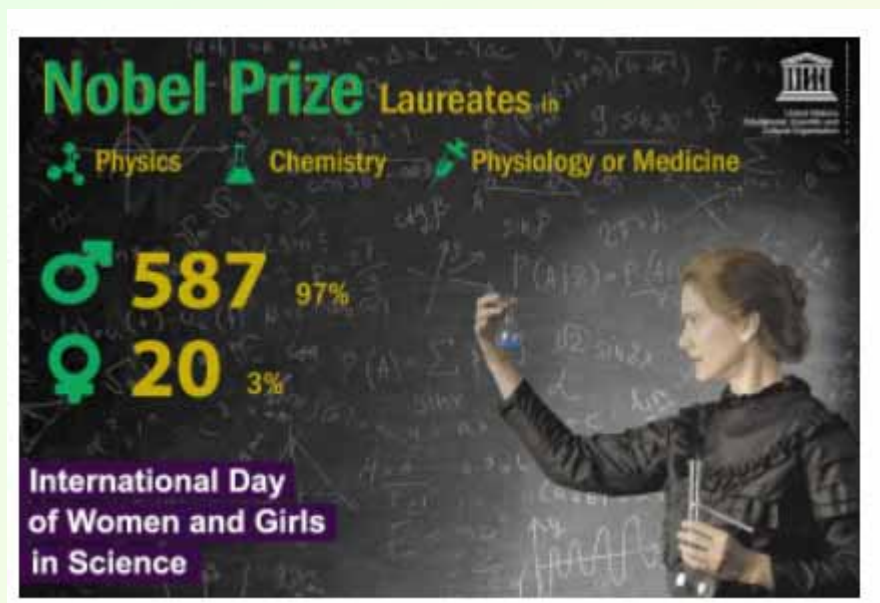
<p>MARIE-ANNE PAULZE LAVOISIER BORN 1758 DIED 1836</p> <p>Marrried chemist Antoine Lavoisier and received training in chemistry. Worked with Lavoisier editing and drawing his methods so they could be understood.</p>	<p>MARIE SKŁODOWSKA CURIE BORN 1867 DIED 1934</p> <p>Carried out pioneering research on radioactivity. The first woman to win a Nobel Prize, and the only person to win a Nobel Prize in two different sciences.</p>	<p>ALICE AUGUSTA BALL BORN 1892 DIED 1916</p> <p>Developed an extractable oil which was the most effective treatment for leprosy until the 1940s. She died before the results of her work were published.</p>
<p>GERTY THERESA CORI BORN 1896 DIED 1957</p> <p>Helped establish how glycogen is broken down in muscle after exercise and stored as an energy source (the Cori Cycle). She jointly won a Nobel Prize for her work.</p>	<p>IDA EVA NODDACK BORN 1896 DIED 1978</p> <p>She was the first person to propose the idea of nuclear fission, which she suggested in 1934. She was also the co-discoverer of Neptunium in 1935.</p>	<p>IRÈNE JOLIOT-CURIE BORN 1897 DIED 1956</p> <p>Daughter of Marie Curie. A joint Nobel Prize in Chemistry winner in 1935 with Frédéric Joliot-Curie for their discovery of polonium and artificial radioactivity.</p>
<p>KATHLEEN LONSDALE BORN 1903 DIED 1971</p> <p>Pioneered use of X-rays to study crystals, and showed the technique to confirm that a benzene ring is flat. A form of carbon, Lonsdaleite, is named after her.</p>	<p>DOROTHY MARY HODGKIN BORN 1910 DIED 1994</p> <p>Used X-ray crystallography to determine the structure of vitamin B12, for which she won a Nobel Prize. She went on to decipher the structure of insulin.</p>	<p>GERTRUDE BELLE ELIJON BORN 1918 DIED 1999</p> <p>Developed nutritional drugs, including the first antimalarial drug used for organ transplants. Jointly won the 1988 Nobel Prize in Medicine or Physiology.</p>
<p>ROSALIND FRANKLIN BORN 1920 DIED 1958</p> <p>Made X-ray diffraction images of DNA, crucial in showing DNA's structure to be discovered. Her contribution wasn't fully acknowledged until after her death.</p>	<p>MARIE MAYNARD DALY BORN 1921 DIED 2003</p> <p>Thought to have been the first Black American woman to earn a PhD in chemistry, in 1947. She later researched effects of cigarette smoke on the lungs.</p>	<p>STEPHANIE KWOLEK BORN 1923 DIED 2014</p> <p>Developed the polymer Kevlar and won many awards for her work on polymer chemistry. She developed the "water-soluble" chemistry demonstration.</p>

Εικ. 2.

Δώδεκα φημισμένες Γυναίκες Χημικοί.

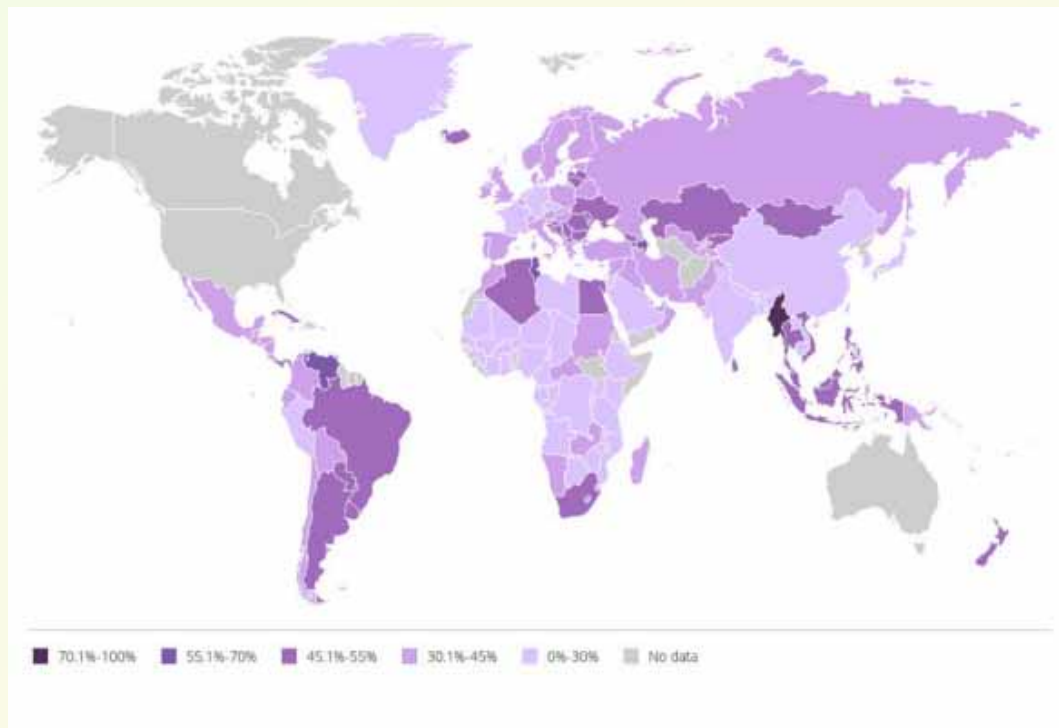
Όμως, σε αναντιστοιχία με τις σημαντικές επιστημονικές ανακαλύψεις τους, οι γυναίκες εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν μόλις το 33.3% των ερευνητών παγκοσμίως ενώ το επιστημονικό και ερευνητικό τους έργο, σπάνια δέχεται την αναγνώριση που αξίζει. Ποσοστό

μικρότερο του 3% των βραβείων Νόμπελ που έχουν απονεμηθεί σε αναγνώριση επιστημονικών επιτευγμάτων έχουν απονεμηθεί σε γυναίκες (Εικ. 3).

Εικ. 3. Αναγνώριση επιστημονικών επιτευγμάτων με απονομή βραβείων Νόμπελ, άνδρες-γυναίκες (United Nations, Int. Day of Women and Girls in Science).

Στην Ευρώπη, ποσοστό μόλις 11% των ανώτερων ερευνητικών ρόλων κατέχουν γυναίκες. Ο παγκόσμιος χάρτης (Εικ 4) απεικονίζει το ποσοστό των γυναικών στον συνολικό αριθμό ερευνητών.

UNESCO

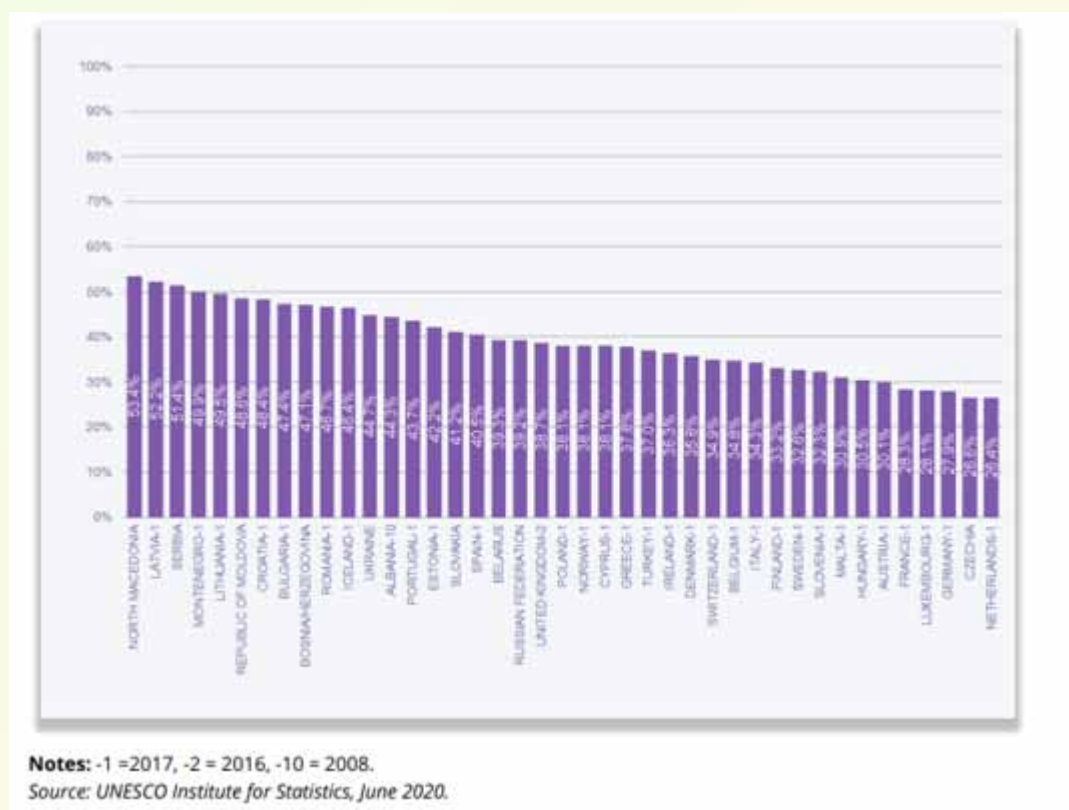
Institute for Statistics, June 2019.

Εικ. 4. Ποσοστό γυναικών στον συνολικό αριθμό ερευνητών.

Οι μέσοι όροι για το ποσοστό των γυναικών ερευνητών (με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία) για το 2017 είναι:

- 48.5% για την Κεντρική Ασία
- 45.8% για τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική
- 40.9% για τα Αραβικά κράτη
- 39.0% για την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη
- 32.9% για τη Βόρεια Αμερική και τη Δυτική Ευρώπη
- 31.1% για την Υπο-Σαχάρια Αφρική
- 30.0% Παγκόσμια
- 25.0% για την Ανατολική Ασία και τον Ειρηνικό
- 23.1% για τη Νότια και Δυτική Ασία.

Η συμμετοχή των γυναικών ερευνητών στις Ευρωπαϊκές χώρες ως ποσοστό του συνόλου των ερευνητών παρουσιάζεται στην Εικ. 5.

Εικ. 5. Ποσοστό γυναικών στον συνολικό αριθμό ερευνητών στις Ευρωπαϊκές χώρες.

Σε ότι αφορά στην Ελλάδα, το έτος 2015, ποσοστό μόλις 38% του συνόλου του ερευνητικού πληθυσμού ήταν γυναίκες.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, τα στοιχεία που δίνει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών είναι αμείλικτα:

- ✓ Οι γυναίκες συνήθως λαμβάνουν μικρότερες ερευνητικές επιχορηγήσεις από τους άνδρες συναδέλφους τους και, ενώ αντιπροσωπεύουν το 33.3% όλων των ερευνητών, όμως μόνο το 12% από το σύνολο των μελών των εθνικών ακαδημιών επιστημών είναι γένους θηλυκού.
- ✓ Σε τομείς αιχμής όπως η τεχνητή νοημοσύνη, μόνο ένας στους πέντε επαγγελματίες (ποσοστό 22%) είναι γένους θηλυκού. Παρά την έλλειψη δεξιοτήτων στους περισσότερους τεχνολογικούς τομείς που οδήγησαν στην Τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση, οι γυναίκες εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν μόνο το 28% των αποφοίτων μηχανικών και το 40% των αποφοίτων υπολογιστών και πληροφορικής.
- ✓ Οι γυναίκες ερευνητές τείνουν να έχουν συντομότερες, αλλά και λιγότερο καλά αμειβόμενες σταδιοδρομίες.
- ✓ Η εργασία των γυναικών ερευνητών υπό-εκπροσωπείται σε επιστημονικά περιοδικά με υψηλό δείκτη απήχησης ενώ συχνά προκειμένου τα επιτεύγματά τους να προωθηθούν, χρειάζεται η μεταβίβασή τους σε άνδρες συναδέλφους.

Ακόμη και σήμερα, παγκοσμίως, υπάρχει μεγάλη ανισορροπία στη συμμετοχή των γυναικών σε επιστημονικούς, τεχνολογικούς, μηχανικούς και μαθηματικούς τομείς (STEM, Εικ. 6) σε σύγκριση με τους άνδρες (Εικ. 7).

Εικ. 6. Οι κλάδοι STEM.

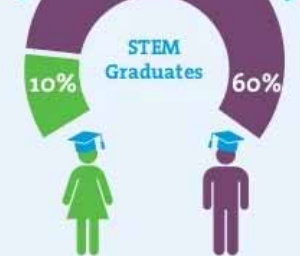
EDUCATION

STEREOTYPES OF GIRLS AND BOYS:

Studies of unconscious bias in educators reveal a perception of boys as better students.

UPPER SECONDARY EDUCATION

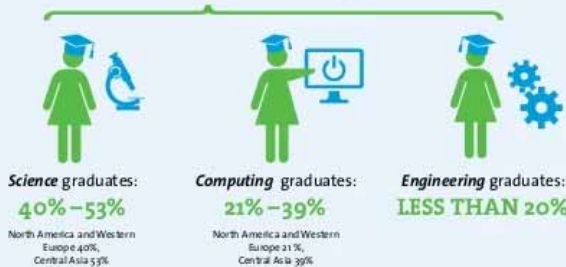

ICT ACCESS GENDER GAP

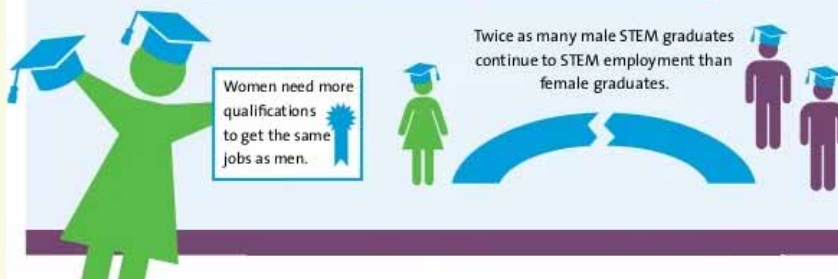
in developing countries:

TERTIARY EDUCATION

THE BRIDGE TO EMPLOYMENT

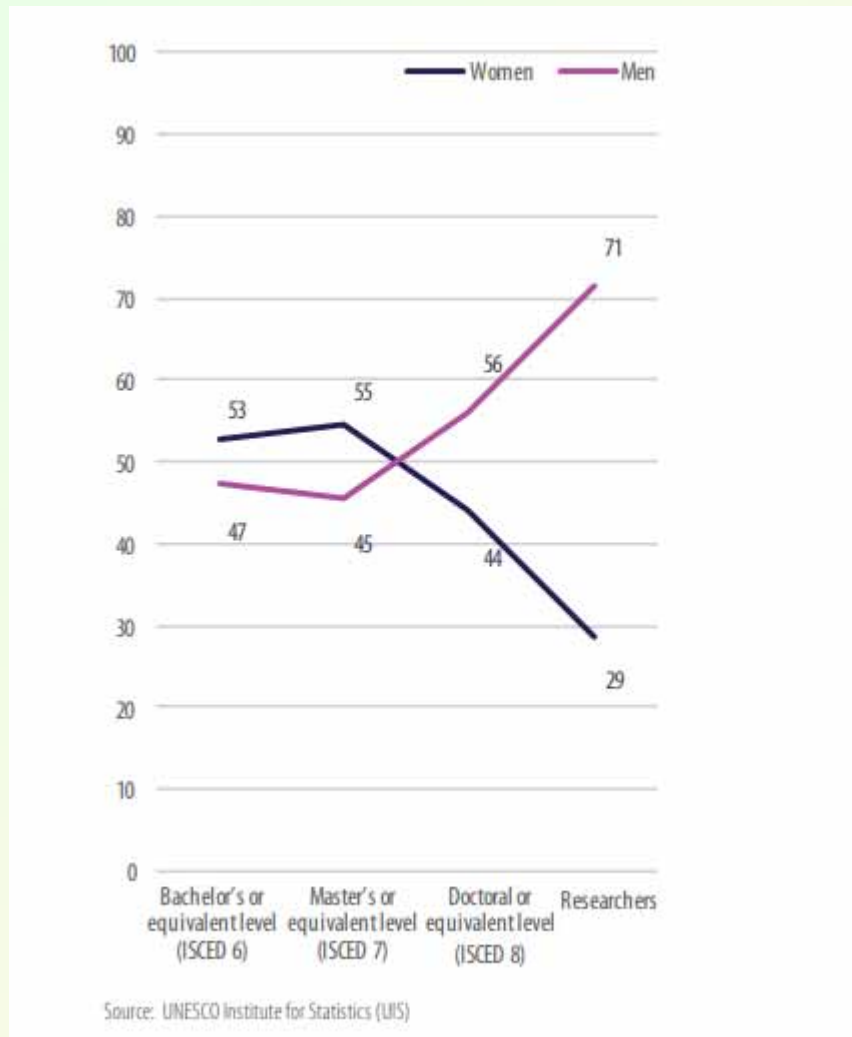
Εικ. 7. Οι γυναίκες στους κλάδους STE (UN, Women).

Στην Ευρώπη, οι γυναίκες αντιστοιχούν στο 40% αποφοίτων επιστημονικών κλάδων, 21% αποφοίτων πληροφορικής ενώ ποσοστό μικρότερο του 20% είναι οι γυναίκες μηχανικοί.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι γυναίκες που έχουν πρόσβαση στην τεχνολογία υπολογιστών και την πληροφορική είναι μόλις 16%.

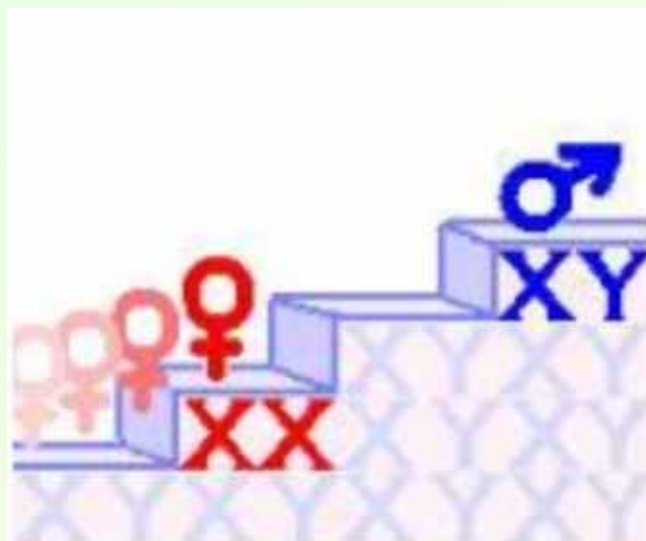
Ο αριθμός των ανδρών αποφοίτων STEM που μετά τις σπουδές τους εργάζονται σε συναφείς χώρους είναι διπλάσιος του αριθμού των γυναικών αποφοίτων STEM. Παρόλο που οι τομείς STEM θεωρούνται ευρέως κρίσιμοι για όλες ανεξαιρέτως τις εθνικές οικονομίες, μέχρι τώρα γενικά δεν έχει επιτευχθεί ισότητα των φύλων στις περισσότερες χώρες, βιομηχανικές ή μη. Η έκθεση της UNESCO σε ότι αφορά στην εκπαίδευση των δύο φύλων στους επιστημονικούς, τεχνολογικούς, μηχανικούς και μαθηματικούς κλάδους STEM συμπεραίνει ότι εντοπίζονται ανισότητες εις βάρος των θηλέων ήδη από την προσχολική ηλικία και οι οποίες μεγεθύνονται αυξανόμενου του επιπέδου εκπαίδευσης.

Αν και η συμμετοχή των γυναικών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει σημειώσει αλματώδη πρόοδο, η παρουσία τους στους προαναφερθέντες κλάδους δυστυχώς εξακολουθεί να σημειώνει εμφανή υπό-εκπροσώπηση. Η ανισορροπία αυτή γίνεται περισσότερο έντονη ιδίως στα υψηλότερα επίπεδα σταδιοδρομίας. Αναφερόμαστε συνεπώς σε ένα αποκαλούμενο “leaky pipeline, διαρρέοντα αγωγό” με τις γυναίκες να εξαφανίζονται δυσανάλογα καθώς το στάδιο της ακαδημαϊκής κλίμακας μεγαλώνει, αν και συχνά μπορεί να αντιπροσωπεύουν την πλειονότητα των προπτυχιακών φοιτητών στην αρχή της επιστημονικής τους σταδιοδρομίας. Το ποσοστό των αποφοίτων γυναικών και ανδρών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε επίπεδο πρώτου, δεύτερου και τρίτου κύκλου σπουδών και εκείνων που απασχολούνται ως ερευνητές, αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση που πρέπει να γίνει καλύτερα κατανοητή προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικότερα η κατάσταση (Εικ. 8). Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Ινστιτούτου Στατιστικής της UNESCO, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 30% του εργατικού δυναμικού της R&D (E&A) παγκοσμίως.

Εικ. 8. Το ποσοστό των αποφοίτων γυναικών και ανδρών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε επίπεδο πρώτου, δεύτερου και τρίτου κύκλου σπουδών και εκείνων που απασχολούνται ως ερευνητές.

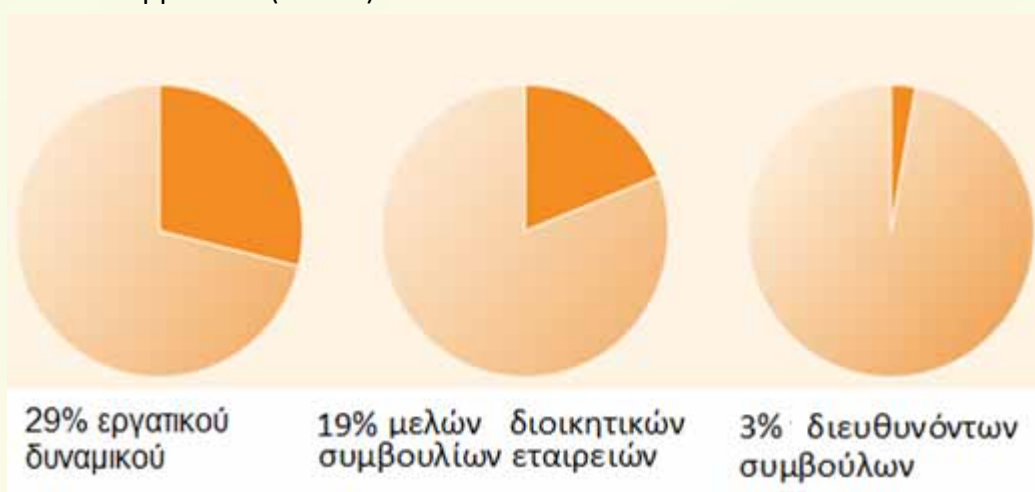
Η υπό-εκπροσώπηση των γυναικών σε επιστημονικούς, τεχνολογικούς, μηχανικούς και μαθηματικούς τομείς μεταφράζεται σε απώλεια μιας κρίσιμης μάζας πολλά υποσχόμενων επιστημόνων, με αντίστοιχη απώλεια ιδεών και επιτευγμάτων εμποδίζοντας τα κράτη να αξιοποιήσουν στο μέγιστο το αναπτυξιακό δυναμικό τους. Η απώλεια γυναικών αποφοίτων κλάδων STEM κατά την μετάβαση από το Πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας απεικονίζεται με ένα «scissor diagram» (Εικ. 8). Η δυσμενής κατάσταση επιδεινώνεται φθάνοντας στο “glass ceiling” δηλαδή την άνιση ισορροπία των δύο φύλων στη λήψη αποφάσεων (Εικ. 9).

Εικ. 9. Το ποσοστό των γυναικών επιστημόνων μειώνεται καθώς οι ερευνητές προχωρούν στην εξελικτική τους σταδιοδρομία.

Αυτή η έλλειψη γυναικών σε κορυφαίες θέσεις δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο: Οι γυναίκες απουσιάζουν από τις συζητήσεις διαμόρφωσης πολιτικής, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχουν λίγα πρότυπα ρόλων για τις νέες γυναίκες. Και σαφώς, θέματα όπως η αμοιβή, η αναγνώριση ακόμη και η πρόσβαση σε πληροφορίες απέχουν ακόμα πολύ από το να είναι ίσα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Αξίζει να επισημανθεί ότι απαιτούνται περισσότερα προσόντα από μια γυναίκα σε σύγκριση με τον άνδρα για την κατοχή της ίδιας επαγγελματικής θέσης.

Στατιστικά στοιχεία του 2021, αναφέρουν ότι σε ό,τι αφορά επιστημονικούς, τεχνολογικούς, μηχανικούς και μαθηματικούς τομείς, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 29% του εργατικού δυναμικού, το 19% των μελών διοικητικών συμβουλίων εταιρειών και μόλις το 3% των διευθυνόντων συμβούλων (Εικ. 10).

Εικ. 10. Ποσοστά γυναικών σε τομείς STEM (BigRentz, 23.2.2021).

Πλήθος μελετών που κατά καιρούς έχουν διεξαχθεί προκειμένου να διερευνηθεί το χάσμα στην ισότητα των φύλων σε επιστημονικούς και τεχνολογικούς κλάδους έχουν αναδείξει την σημασία της μισθολογικής διαφοροποίησης με βάση το φύλο. Είναι κατανοητό ότι το γεγονός αυτό αποθαρρύνει νεαρές γυναίκες στην αρχή της σταδιοδρομίας τους ενώ συγχρόνως ενισχύει την λανθασμένη εντύπωση ότι οι γυναίκες υπολείπονται δεξιοτήτων σε επιστημονικούς, τεχνολογικούς, μηχανικούς και μαθηματικούς κλάδους.

Το μέγεθος της υπό-εκπροσώπησης των γυναικών ποικίλλει από χώρα σε χώρα σε σχέση με τους εκάστοτε κοινωνικο-πολιτισμικούς παράγοντες. Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην επιλογή και επιδίωξη μιας καριέρας στην επιστήμη και την τεχνολογία είναι πολλά. Ενδεικτικά αναφέρονται τα διάφορα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που επηρεάζουν τα κορίτσια καθώς επίσης οι αντίστοιχες μεγαλύτερες οικογενειακές απαιτήσεις για τις γυναίκες (Εικ. 11).

Εικ. 11. Στερεότυπα και προκαταλήψεις που επηρεάζουν τα κορίτσια.

Μεγαλύτερες οικογενειακές απαιτήσεις για τις γυναίκες.

Η γεφύρωση του χάσματος των δύο φύλων στους κλάδους STEM είναι θέμα κοινωνικής δικαιοσύνης, αποτελεί διασφάλιση ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες, μια διασφάλιση που εγγυάται η ευρωπαϊκή νομοθεσία. Όμως αποτελεί και ένα φλέγον οικονομικό ζήτημα. Σύμφωνα με αναφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων, η παραγωγικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας σημειώνει σημαντικές απώλειες λόγω της ανισότητας των φύλων. Η μελέτη του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων, ανέπτυξε ένα μοντέλο για την εκτίμηση του οφέλους σε μακροοικονομικό επίπεδο από την ισότητα των φύλων. Σύμφωνα με αυτό προβλέπεται αύξηση 6.1-9.6 του κατά κεφαλήν Ευρωπαϊκού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (που

ισοδυναμεί με 1.95 – 3.15 τρισεκατομμύρια ευρώ) έως το 2050 και δημιουργία 10.5 εκατομμυρίων νέων θέσεων εργασίας (για άνδρες και γυναίκες) σαν αποτέλεσμα της γεφύρωσης του χάσματος.

Η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ ανδρών και γυναικών στους κλάδους STEM χρειάζεται συντονισμένες προσπάθειες, στρατηγική, θεσμικό πλαίσιο, διαφορετικό τρόπο σκέψης ως προϊόν παιδείας, ολιστική προσέγγιση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το 2020 τη στρατηγική για την ισότητα των φύλων 2020 - 2025, η οποία περιλαμβάνει στόχους πολιτικής και δράσεις προς μια Ευρώπη όπου τα φύλα θα είναι ισότιμα.

Σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης της κατάστασης, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στοχεύοντας στην πλήρη και ισότιμη πρόσβαση και συμμετοχή του θηλυκού πληθυσμού στην επιστήμη όπως επίσης στην περαιτέρω ισότητα των φύλων και ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών, το 2015, ανακήρυξε την 11η Φεβρουαρίου ως Διεθνή Ημέρα Γυναικών και Κοριτσιών στην Επιστήμη.

Σε ότι αφορά στις γυναίκες χημικούς (Εικ. 12), εντοπίζεται ανισότητα ιδιαίτερα στις υψηλόβαθμες θέσεις ευθύνης.

Εικ. 12. Η γυναίκα χημικός.

Η επίτευξη των στόχων της Ατζέντας 2030 για μια Βιώσιμη Ανάπτυξη βασίζεται στην επιστήμη της Χημείας. Χρειαζόμαστε Χημεία για την εξάλειψη της φτώχειας. Χρειαζόμαστε Χημεία για την ενίσχυση της υγείας. Χρειαζόμαστε χημεία για να μειώσουμε τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Χρειαζόμαστε χημεία για να προασπίσουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα, για να συμπεριλάβουμε το σύνολο των ανθρώπων, παγκόσμια. Χρειαζόμαστε πράσινη χημεία, βιώσιμη χημεία, χημεία που σέβεται τα όρια αντοχής του πλανήτη. Σε μια ολιστική προσέγγιση, η βιώσιμη χημεία προσφέρει σημαντικά κοινωνικά, πολιτιστικά, φιλοσοφικά και πρακτικά εργαλεία για την επίτευξη της βιωσιμότητας. Στο πλαίσιο αυτό οι γυναίκες κατέχουν μοναδική θέση. Οι γυναίκες επηρεάζονται δυσανάλογα περισσότερο από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και της ρύπανσης, εφόσον το 70% από το 1.3

δισεκατομμύρια ανθρώπων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας είναι γυναίκες. Η κλιματική αλλαγή αποτελεί έναν πρόσθετο στρεσογόνο παράγοντα που επιδεινώνει την ευαλωτότητα των γυναικών. Συγχρόνως, οι γυναίκες αποκλείονται από την εξεύρεση λύσεων, σαν αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης ανισότητας των φύλων στην έρευνα, στην καινοτομία και σε θέσεις ισχύος. Η συστηματικότερη ένταξη των γυναικών σε όλες τις πτυχές της πράσινης και βιώσιμης χημείας είναι σημαντική για την διατήρηση και τη βελτίωση της κατάστασης του πλανήτη Γη.

Η Διεθνής Ένωση Καθαρής και Εφαρμοσμένης Χημείας (*International Union of Pure and Applied Chemistry, IUPAC*), το 2011, δημιούργησε το Global Women's Breakfast (Εικ. 13) προσφέροντας στις γυναίκες χημικούς την ευκαιρία να συμμετάσχουν στο Διεθνές Έτος Χημείας και να γιορτάσουν την εκατονταετηρίδα της απονομής του Βραβείου Νόμπελ Χημείας στη Marie Curie.

Εικ. 13. Global Women's Breakfast.

Στη συνέχεια, το Global Women's Breakfast ξεκίνησε εκ νέου το 2019 ως εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε από κοινού με τον εορτασμό της εκατονταετηρίδας της ίδρυσης της IUPAC και του Διεθνούς Έτους Περιοδικού Πίνακα χημικών στοιχείων.

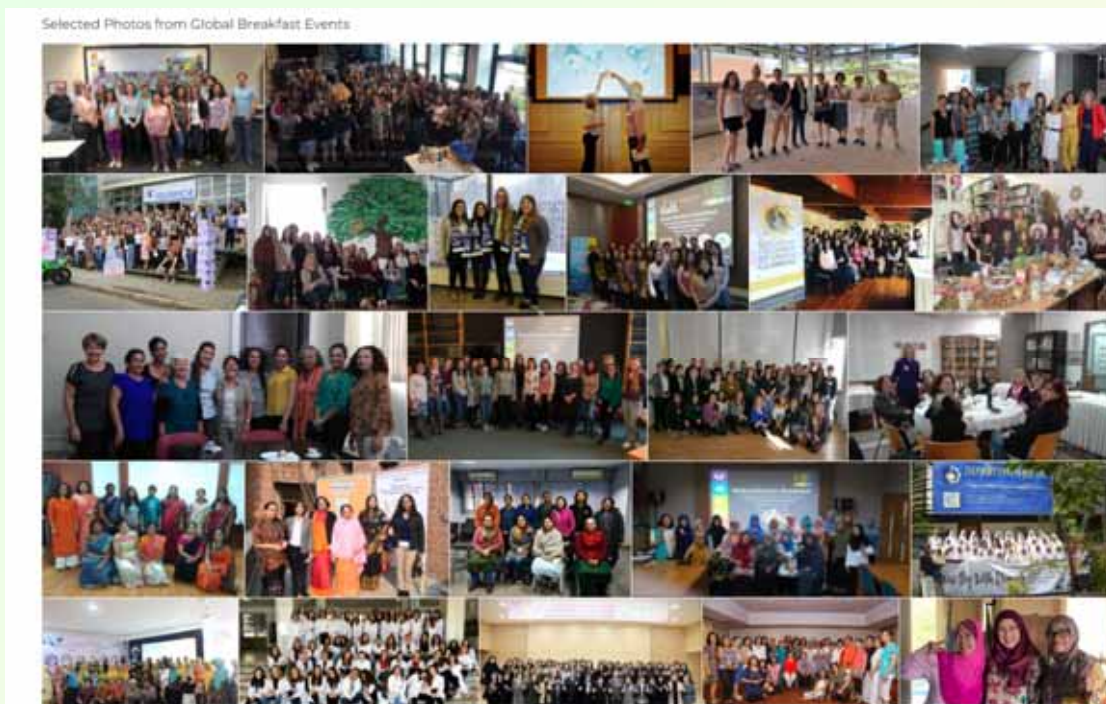
Έκτοτε, το γεγονός καθιερώθηκε και λαμβάνει χώρα σε μία μόνο ημέρα τον μήνα Φεβρουάριο κάθε έτους με στόχο να γιορτάσει τα επιτεύγματα των Γυναικών στην Επιστήμη της Χημείας και να εμπνεύσει τις νεότερες γενιές να ακολουθήσουν καριέρα ως χημικοί. Το Global Women's Breakfast πραγματοποιήθηκε τα έτη 2019, 2020, 2021 και 2022 σε περισσότερες από 50 διαφορετικές χώρες αποδεικνύοντας την ανάγκη δημιουργίας ενός δικτύου γυναικών και ανδρών που συνεργάζονται για να διαχειριστούν τα εμπόδια και τις ανισότητες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην επιστήμη. Το Global Women's Breakfast εστιάστηκε το 2019 στην «Ενδυνάμωση των Γυναικών στη Χημεία», το 2020 στην «Οικοδόμηση Δεσμών για τη Δημιουργία Μελλοντικών Ηγετών» ενώ το 2021 και το 2022 στην «Ενδυνάμωση της Διαφορετικότητας στην Επιστήμη».

Γυναίκες αλλά και άνδρες από όλους τους τύπους επιστημονικών οργανισμών (συμπεριλαμβανομένων πανεπιστημίων, ινστιτούτων, ερευνητικών κέντρων, εταιρειών, κρατικών αλλά και ιδιωτικών χημικών εργαστηρίων, σχολείων, καθώς και μεμονωμένων ομάδων χημικών) συγκεντρώνονται για να μοιραστούν το πρωινό τους, είτε δια ζώσης είτε εικονικά. Το Global Women's Breakfast διευκολύνει τη δημιουργία ενεργών ομάδων σε τοπική, περιφερειακή και διεθνή κλίμακα για την αποτελεσματική ανταλλαγή ιδεών και στρατηγικών προόδου (Εικ. 14, 15).

Εικ. 14. Global Women's Breakfast, επιλεγμένα φυλλάδια.

Εικ. 15.

Global Women's Breakfast, επιλεγμένες φωτογραφίες από τις εκδηλώσεις.

Οι εκδηλώσεις ξεκινούν νωρίς το πρωί στη Νέα Ζηλανδία και την Αυστραλία και στη συνέχεια προχωρούν με ζώνες ώρας σε όλο τον κόσμο. Κάθε εκδήλωση διοργανώνεται ανεξάρτητα και αντιπροσωπεύεται από μια καρδιά στον παγκόσμιο χάρτη (Εικ. 16).

Εικ. 16. Εκδηλώσεις στα πλαίσια του Global Women's Breakfast.

Με τον τρόπο αυτό, οι γυναίκες χημικοί σε διαφορετικά στάδια της ατομικής τους σταδιοδρομίας ενθαρρύνονται να αλληλο-ενημερώνονται σχετικά με την πρόοδο της σταδιοδρομίας τους αλλά και από κοινού να διερευνούν ευκαιρίες, στην επαγγελματική ανάπτυξη και στους ορίζοντες έρευνας ή διδασκαλίας.

Στα πλαίσια αυτά, η χώρα μας αντιπροσωπεύθηκε στις εκδηλώσεις, από το 2019 μέχρι και το 2022, από την Ένωση Ελλήνων Χημικών, το Εργαστήριο Γεωχημικής Ωκεανογραφίας του Ναυτιλιακού Τμήματος του Πανεπιστημίου Πειραιώς και το Χημικό Τμήμα του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η εκδήλωση Global Women's Breakfast για το έτος 2023 έχει ήδη προγραμματιστεί και θα πραγματοποιηθεί την 14 Φεβρουαρίου 2023, με αντικείμενο "Breaking Barriers in Science" συμπεριλαμβάνοντας ομάδες από όλες τις επιστημονικές περιοχές στα πλαίσια των εορτασμών του Διεθνούς Έτους Βασικών Επιστημών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Ελπίζουμε να είστε όλοι και όλες παρόντες και παρούσες και να δώσουμε την ελληνική καρδιά να καρφίτσωθεί στον Παγκόσμιο Χάρτη των εκδηλώσεων.

SAVE THE DATE FOR #GWB2023

Εκπροσωπώντας Πανεπιστημιακό Ίδρυμα, θα επισημάνω ότι τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν την δυνατότητα και οφείλουν να συνδράμουν ενεργά σε θέματα ανισότητας των φύλων στους επιστημονικούς, τεχνολογικούς, μηχανικούς και μαθηματικούς κλάδους STEM. Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα βρίσκονται ακριβώς ένα βήμα πριν από

την αγορά εργασίας και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην διάδοση του πλήθους των κοινωνικών εφαρμογών των κλάδων STEM, αναδεικνύοντας την σημασία τους για την κοινωνία, γεγονός ιδιαίτερης αξίας για τον γυναικείο πληθυσμό με βάση τα μέχρι τώρα στερεότυπα. Η δημιουργία και προώθηση δικτύων υποστήριξης αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό εργαλείο. Αγόρια και κορίτσια, άνδρες και γυναίκες πρέπει να μαθαίνουν τις σπουδαίες γυναίκες επιστήμονες που έχουν συμβάλει καθοριστικά στην εξέλιξη της επιστήμης. Όμως θα πρέπει να γνωρίζουν και να αναφέρονται και στις λιγότερο ή περισσότερο καταξιωμένες, στις σύγχρονες γυναίκες επιστήμονες των κλάδων STEM (Εικ. 17), οι οποίες με ζήλο, πάθος, αφοσίωση και σκληρή δουλειά επιτυγχάνουν/ουμε ως χημικοί, φυσικοί, γεωλόγοι, μαθηματικοί, πληροφορικοί, περιβαλλοντολόγοι, βιοεπιστήμονες αλλά συγχρόνως και ως μητέρες και σύντροφοι γιατί η καθεμιά από αυτές/εμάς με τις ατομικές της/μας προσπάθειες βρίσκει/ουμε τους τρόπους για μια επιτυχή εξισορρόπηση επαγγελματικών και οικογενειακών ευθυνών.

Εικ. 17. Οι γυναίκες επιστήμονες των κλ